

ମୁଦ୍ରାକାର ପ୍ରମାଣଲା

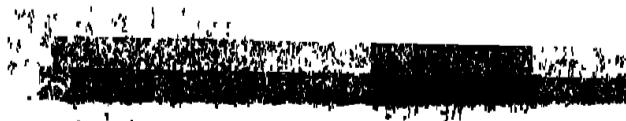
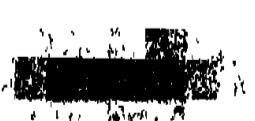
ଶ୍ରୀ ପ୍ରମାଣଲା

ଶ୍ରୀମଦ୍

বিশেষ সংস্করণ। আনন্দলাল বসু -বিচিত্রিত

ফাল্গুন ১৩৮০ ; ১৮৯৫ খ্রি

କୁହା ମିଳିବାରେ ପାଦର ପାଦର ପାଦର
ଏହି ପାଦର ପାଦର ପାଦର !

ମେଲାରେ ଏହାର ତାଙ୍କୁ ଏହା ଜାଗନ୍ନାଥ ଦେବତା
ଏହାରେ କୁଳାଳ ପାଞ୍ଚଟଙ୍କୁ ଧୂମରାତି,
ତାଙ୍କୁ ଏହା ଜାଗନ୍ନାଥ ଦେବତା ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତ
ପ୍ରମୁଖିତ ଦେଇ ଥାଇ । ଅତେ ଏହାରେ ଏହାରେ
ଏହି ବିଦ୍ୟାର ବୃତ୍ତାନ୍ତରେ ଏହା ଦିତେ ଆପଣେ
ଶାଶ୍ଵତ ୩ ଶିରରେ ଏହାର ବିଦ୍ୟାର କିମ୍ବାତ୍ମକ
ପାରନ୍ତର ଏହା ମନ୍ଦିରରୁଙ୍କୁ ଏହା । "ଏହାରେ" ଶାଶ୍ଵତରେ
ଏହି ହାତ ।

ଶ୍ରୀରାଜ, ମୁଦ୍ରିତ

ଏହି-ଶିଥି, ନାହିଁ ଯାଇବ ତର ମୁକ୍ତିପ୍ରଦାତା ।
ଆମ୍ବଦ୍ଧ ଗ୍ରାମଗଳି କରେବି କଣ୍ଠ-ପ୍ରଦ୍ଵାପିଲି
ଦୂରିବଳ ନିଷାମନ ପାଇଁ ଆମ୍ବଦ୍ଧ ମାତ୍ର ଭାବ ଥାଏ;
ନିର୍ମି ପରିବାର-ପରି କାହାର ହିନ୍ଦୁର୍ମାତ୍ର ହେବ
ପାଇବାରି ଶାକୁ-ଲାଭ ।

ଶ୍ରୀ, ଏହି ଶାକୁ-ଲାଭ

ଶୁଭେନ୍ଦୁର ପାଇଁ ଚକଟିଲ, ଶୁଭେନ୍ଦୁର ପ୍ରାଣ,
ପାଇଁକେ ଶାକଟି ଏହି କଣ୍ଠ-ମୋର କରେ ଦୂରିବଳ ।
ଶୁଭେନ୍ଦୁ ଶିଖିବାର, ଏହିବିନ୍ଦୁ, ପାଇଁଲି ବିମୁଳି
କମ୍ପି ଦୂରିବଳ ନାହିଁ, କମ୍ପିଲାଗୁଡ଼ିକ ପାଇଁଅବେ,
ମାଲିକାରୁ ଗାନ୍ଧାରୀମେ, କିମ୍ବୁକର ଦୀପୁରିଅକ୍ଷୁଣ୍ଣେ,
କୁଳରମତିନୀଯ, ପରାମରଶ ଦୂରିଲ କୋରେ,
କୁର୍ବାବିରିକିଳିର ନିର୍ମଳର ପରିପରି କିମ୍ବାର
ଶୁଭେନ୍ଦୁ ଶକ୍ତି, ଶାକୁପାଦିର ପର୍ବତିଗମନ,
ପାଇଁଲାଗୁଡ଼ିକ ପାଇଁଲାଗୁଡ଼ି ଏବଂ ଅବେଦନ
କଲାଙ୍ଗ ନାହିଁକିମ୍ବି; ଏବାବେ ଶାକୁପାଦି ଶାକୁପାଦ
କିମ୍ବାର ଶକ୍ତି ଏହି କୁଳରମତି ଏହି କିମ୍ବାର !
ଶାକୁପାଦ ଶାକୁପାଦ ଏବଂ ଶାକୁପାଦି ତର କଟିଲ ୨/୩
କୁଳରମତି ପରାମରଶ ବିରାପିତା କିମ୍ବାର ଶାକୁପାଦ
ଶାକୁପାଦ ଶକ୍ତି ଶାକୁପାଦ-ମଧ୍ୟକିଳିରିବିଲା, —
ଅମ୍ବଦ୍ଧ ଶାକୁପାଦ, ଅମ୍ବଦ୍ଧ ଶାକୁପାଦ ଅମ୍ବଦ୍ଧ ॥

উদ্বোধন

মন্দিরার মন্ত্র তব বক্ষে আজি বাজে, নটরাজ,
নৃত্যমন্দে মন্ত্র করে, ভাঙ্গে চিন্তা, ভাঙ্গে শঙ্কা লাজ,
তুচ্ছ করে সম্মানের অভিমান, চিন্ত টেনে আনে
বিশ্বের প্রাঙ্গণতলে তব নৃত্যচছন্দের সঙ্কানে ।

মুক্তির প্রয়াসী আমি, শাস্ত্রের জটিল তর্কজালে
যৌবন হয়েছে বন্দী বাকেয়ের দুর্গের অন্তরালে ;
স্বচ্ছ আলোকের পথ রূপ্ত্ব করি ক্ষুক শুক ধূলি
আবর্ণিয়া উঠে প্রাণে অন্ধতার জয়ধর্জা তুলি'
চতুর্দিকে । নটরাজ, তুমি আজ করগো উদ্বার
হুঃসাহসী যৌবনেরে, পদে পদে পড়ুক তোমার
চঞ্চল চরণ ভঙ্গী, রঞ্জেশ্বর, সকল বন্ধনে
উত্তাল নৃত্যের বেগে,—যে-নৃত্যের অশাস্ত্র স্পন্দনে
ধূলিবন্দিশালা হতে মুক্তি পায় নব-শঙ্পদল ;
পুলকে কম্পিত হয় প্রাণের দুরস্ত কৌতুহল,

ନୟାଜୀ
ଶୁଦ୍ଧମହାକାଳୀ

୩୫

ଆପନାରେ ସନ୍ଧାନିତେ ଛୁଟେ ଯାଯ ଦୂର କାଳ ପାନେ,
 ଦୁର୍ଗମ ଦେଶେର ପଥେ, ଜମ୍ବ ମରଣେର ତାଲେ ତାନେ,
 ସୁଷ୍ଠିର ରହଶ୍ୱାରେ ନୃତ୍ୟେ ଆସାତ ନିତ୍ୟ ହାନେ ;
 ଯେ-ନୃତ୍ୟେର ଆନ୍ଦୋଳନେ ମରନ ପଞ୍ଜରେ କମ୍ପ ଆନେ,
 ଶୁକ୍ଳ ହୟ ଶୁକ୍ଳତାର ସଜ୍ଜାହୀନ ଲଜ୍ଜାହୀନ ଶାଦୀ,
 ଉଚ୍ଛଵ କରିତେ ଚାଯ ଜଡ଼ତ୍ତେର ରକ୍ତ-ବାକ୍ ବାଧା,
 ବନ୍ଧ୍ୟତାର ଅନ୍ଧ ଦୁଃଶାସନ ; ଶ୍ୟାମଲେର ସାଧନାତେ
 ଦୀକ୍ଷା ଭିକ୍ଷା କରେ ମରତ ତବ ପାଯେ; ଯେ-ନୃତ୍ୟ ଆସାତେ
 ବହୁବାଣ୍ପ ସରୋବରେ ଉର୍ମି ଜାଗେ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଚଞ୍ଚଳ,
 ଅତଳ ଆବର୍ତ୍ତବକ୍ଷେ ଗ୍ରହ-ନକ୍ଷତ୍ରେର ଶତଦଳ
 ପ୍ରକ୍ଷୁଟିଯା କ୍ଷୁରେ ନିତ୍ୟକାଳ ; ଧୂମକେତୁ ଅକ୍ଷୟାଂ
 ଉଡ଼ାଯ ଉତ୍ତରୀ ହାତ୍ସ୍ଵବେଗେ, କରେ କ୍ଷିପ୍ର ପଦ-ପାତ
 ତୋମାର ଡସ୍ତରୁତାଲେ, ପୂଜା-ନୃତ୍ୟ କରି ଦେଇ ସାରା
 ସୂର୍ଯ୍ୟେର ମନ୍ଦିର-ସିଂହଦ୍ଵାରେ, ଚଲେ ଯାଯ ଲକ୍ଷ୍ୟହାରା
 ଗୃହଶୂନ୍ୟ ପାହୁ ଉଦ୍‌ବୀନ ।

ନୟାଜ, ଆମି ତବ
 କବି-ଶିଷ୍ୟ, ନାଟେର ଅଙ୍ଗନେ ତବ ମୁଦ୍ରି-ମନ୍ତ୍ର ଲ'ବ ।
 ତୋମାର ତାଙ୍ଗବ-ତାଲେ କର୍ମେର ବନ୍ଧନ-ଗ୍ରହିଣ୍ଣିଲି
 ଛନ୍ଦବେଗେ ସ୍ପନ୍ଦମାନ ପାକେ ପାକେ ସଦ୍ଯ ଯାବେ ଖୁଲି ;
 ସର୍ବ ଅମ୍ବଲ-ସର୍ପ ହୀନଦର୍ପ ଅବନନ୍ଦ ଫଣ ।
 ଆନ୍ଦୋଳିବେ ଶାନ୍ତ-ଲଯେ ।

୩୬

ନଟ୍ୟାଭ୍ୟୁକ୍ତିମଂଶଳୀ

୩୫

ପ୍ରଭୁ, ଏହି ଆମାର ବନ୍ଦନା

ନୃତ୍ୟଗାନେ ଅର୍ପିବ ଚରଣତଳେ, ତୁମି ମୋର ଗୁରୁ,
 ଆଜିକେ ଆନନ୍ଦେ ଭୟେ ବକ୍ଷ ମୋର କରେ ଦୁର୍ଲ ଦୁର୍ଲ ।
 ପୂର୍ଣ୍ଣକ୍ଷେତ୍ରେ ଲିପି ତବ, ହେ ପୂର୍ଣ୍ଣ, ପାଠାଲେ ନିମନ୍ତ୍ରଣେ
 ବସନ୍ତଦୋଲେର ନୃତ୍ୟ, ଦକ୍ଷିଣ-ବାୟୁର ଆଲିଙ୍ଗନେ,
 ମଲିକାର ଗଞ୍ଜୋଲାସେ, କିଂଶୁକେର ଦୀପ୍ତ ରକ୍ତାଂଶୁକେ,
 ବକୁଳେର ମତତାୟ, ଅଶୋକେର ଦୋହଳ କୌତୁକେ,
 ବେଗୁବନବୀଥିକାର ନିରନ୍ତର ମର୍ମରେ କମ୍ପନେ
 ଇଞ୍ଜିତେ ଭଙ୍ଗିତେ, ଆତ୍ମମଞ୍ଜରୀର ସର୍ବତ୍ୟାଗପଣେ,
 ପଲାଶେର ଗରିମାୟ । ଅବସାଦେ ଯେନ ଅନ୍ତମନେ
 ତାଳ ଭଙ୍ଗ ନାହି କରି, ତବ ନାମେ ଆମାର ଆହ୍ଵାନ
 ଜଡ଼େର ଶ୍ରଦ୍ଧା ଭେଦି' ଉତ୍ସାରିତ କ'ରେ ଦିକ୍ ଗାନ !
 ଆମାର ଆହ୍ଵାନ ଯେନ ଅଭିଭେଦୀ ତବ ଜଟା ହ'ତେ
 ଉତ୍ତାରି' ଆନିତେ ପାରେ ନିର୍ଭରିତ ରମ-ରୁଧା ଶ୍ରୋତେ
 ଧରିତ୍ରୀର ତପ୍ତ ବକ୍ଷେ ନୃତ୍ୟଚନ୍ଦ-ମନ୍ଦାକିନୀ ଧାରା,
 ଭଞ୍ଚ ଯେନ ଅଗ୍ନି ହୟ, ପ୍ରାଣ ଯେନ ପାଯ ପ୍ରାଣ-ହାରା ॥

୩୬

ନଟରାଜ—
ବୁଦ୍ଧମଂଗଳା

ॐ

ନୃତ୍ୟ

ଗାନ

ନୃତୋର ତାଲେ ତାଲେ, ନଟରାଜ,
ସୁଚାଓ ମକଳ ବନ୍ଧ ହେ ।

ଶୁଣି ଭାଙ୍ଗାଓ, ଚିତ୍ତେ ଜାଗାଓ
ମୁକ୍ତ ଶୁରେର ଛନ୍ଦ ହେ ॥

ॐ

ମଟ୍ଟାତ୍ତ୍ଵ— ବୁଦ୍ଧର ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ରାଳା

୪୫

ତୋମାର ଚରଣ-ପବନ-ପରଶେ
ସରସତୀର ମାନସ-ସରଲେ
ସୁଗେ ସୁଗେ କାଳେ କାଳେ,
ସୁରେ ସୁରେ ତାଳେ ତାଳେ,
ଚେଉ ତୁଳେ ଦାଓ ମାତିରେ ଜାଗାଓ
ଅମଲ କମଳ ଗନ୍ଧ ହେ ॥

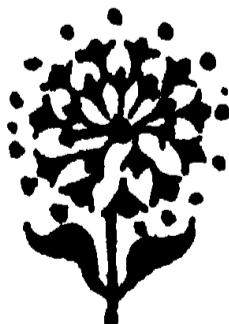

ନୃତ୍ୟ ତୋମାର ମୁକ୍ତିର କୃପ,
ନୃତ୍ୟ ତୋମାର ମାସା ।
ବିଶ୍ଵତନୁତେ ଅଣୁତେ ଅଣୁତେ
କାପେ ନୃତ୍ୟର ଛାସା ।

ତୋମାର ବିଶ-ନାଚେର ଦୋଲାୟ
ବାଧନ ପରାୟ, ବାଧନ ଖୋଲାୟ,
ସୁଗେ ସୁଗେ କାଳେ କାଳେ,
ସୁରେ ସୁରେ ତାଳେ ତାଳେ ;
ଅନ୍ତ କେ ତାର ମନ୍ଦାନ ପାଇ
ଭାବିତେ ଲାଗାୟ ଧନ୍ଦ ହେ ॥

ନୃତ୍ୟର ବଶେ ଶୁଦ୍ଧର ହ'ଲ
ବିଜ୍ଞୋହୀ ପରମାଣୁ;
ପଦସୁଗ ଘରେ ଜ୍ୟୋତି-ମଞ୍ଜୀରେ
ବାଜିଲ ଚନ୍ଦ ଭାନୁ ।

ତବ ନୃତ୍ୟର ଆଗ-ବେଦନାୟ
ବିଶ ବିଶ ଜାଗେ ଚେତନାୟ,

୪୬

ନୟାତ୍- ହୃଦୟପଥିକା

୨୫

ସୁଗେ ସୁଗେ କାଳେ କାଳେ
ଶୁରେ ଶୁରେ ତାଳେ ତାଳେ,
ଶୁଧେ ଶୁଧେ ହୟ ତରମ୍ଭମୟ
ତୋମାର ପରମାନନ୍ଦ ହେ ॥

ମୋର ସଂସାରେ ତାଣ୍ଡବ ତବ,
କଞ୍ଚିତ ଜଟାଜାଲେ ।
ଲୋକେ ଲୋକେ ଘୁରେ ଏସେଛି ତୋମାର
ନାଚେର ଘୁଣି ତାଳେ ।

ଓଗୋ ମନ୍ଦୀରୀ, ଓଗୋ ଶୁଳର,
ଓଗୋ ଶକ୍ର, ହେ ଭୟକ୍ର,
ସୁଗେ ସୁଗେ କାଳେ କାଳେ,
ଶୁରେ ଶୁରେ ତାଳେ ତାଳେ,
ଜୀବନ ମରଣ ନାଚେର ଡମକ
ବାଜାଓ ଜଳଦ-ମଞ୍ଜୁ ହେ ॥

୩୩

ନୟା ବୁଦ୍ଧମହାଲା

ମୁକ୍ତ-ତତ୍ତ୍ଵ

ମୁକ୍ତ-ତତ୍ତ୍ଵ ଶୁଣି ଫିରିସ୍
ତତ୍ତ୍ଵ-ଶିରୋମଣିର ପିଛେ ?
ହାଯରେ ମିଛେ, ହାଯରେ ମିଛେ !

ମୁକ୍ତ ଯିନି ଦେଖିନା ତାରେ,
ଆୟ ଚ'ଲେ ତାର ଆପନ ଦୀର୍ଘରେ,
ତାର ବାଣୀ କି ଶୁକ୍ଳନୋ ପାତାଯ
ହଲ୍ଦେ ରଙ୍ଗେ ଲେଖେନ ତିନି ?

ମରା ଡାଲେର ଝରା ଫୁଲେର
ସାଧନ କି ତାର ମୁକ୍ତ-କୁଲେର ?
ମୁକ୍ତ କି ପଣ୍ଡିତର ହାଟେ
ଉତ୍କଳ-ରାଶିର ବିକି.କିନି ?

ଏହି ନେମେହେ ଚାଦର ହାସି
ଏହି ଥାନେ ଆୟ ମିଳିବି ଆସି,
ବୀଣାର ତାରେ ତାରଣ-ମନ୍ତ୍ର
ଶିଥେ ନେ ତୋର କବିର କାହେ ।

ନଟ୍ରାଜ- ବୁନ୍ଦରମ୍ପଣ୍ଡଳା

୩୯

ଆମି ନଟ୍ରାଜେର ଚେଲା,
ଚିତ୍ତାକାଶେ ଦେଖୁଚି ଖେଲା,
ବାଧନ-ଖୋଲାର ଶିଖୁଚି ସାଧନ
ମହାକାଲେର ବିପୁଲ ନାଚେ ।

ଦେଖୁଚି, ଓ ଯା'ର ଅସୀମ ବିନ୍ଦ
ଶୁନ୍ଦର ତାର ତ୍ୟାଗେର ନୃତ୍ୟ,
ଆପନାକେ ତାର ହାରିଯେ ପ୍ରକାଶ
ଆପନାତେ ଘାର ଆପନି ଆଛେ ।

ଯେ-ନଟ୍ରାଜ ନାଚେର ଖେଲାଯ
ଭିତରକେ ତାର ବାଇରେ ଫେଲାଯ
କବିର ବାଣୀ ଅବାକୁ ମାନି
ତା'ରି ନାଚେର ପ୍ରସାଦ ଘାଚେ ।

ଶୁନ୍ବିରେ ଆଯ, କବିର କାଛେ
ତରୁର ମୁକ୍ତି ଫୁଲେର ନାଚେ,
ନଦୀର ମୁକ୍ତି ଆଉହାରା
ନୃତ୍ୟଧାରାର ତାଳେ ତାଳେ ।

ରବିର ମୁକ୍ତି ଦେଖୁ ନା ଚେଯେ
ଆଲୋକ-ଜୀଗାର ନାଚନ ଗେଯେ,
ତାରାର ନୃତ୍ୟ ଶୂନ୍ତ ଗଗନ
ମୁକ୍ତି ସେ ପାଯ କାଳେ କାଳେ ।

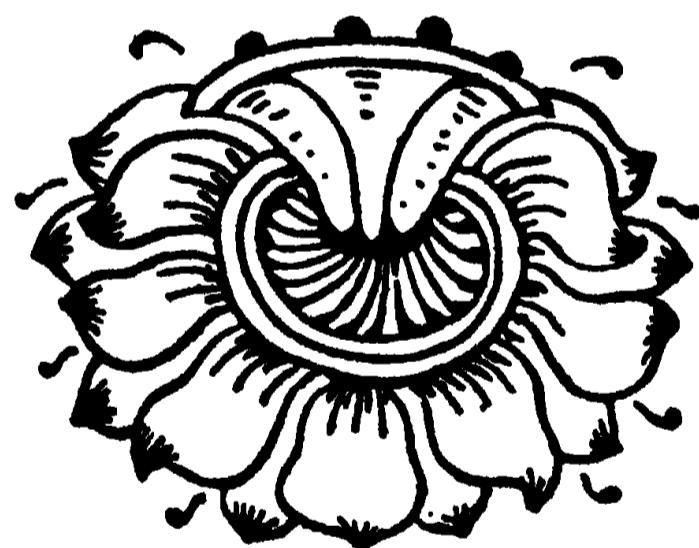
୩୯

নটরাজ— শুভ্রধূমশালা

৩৫

প্রাণের মুক্তি মৃত্যুরথে
নৃতন প্রাণের যাত্রা-পথে,
জ্ঞানের মুক্তি সত্য সূতার
নিত্য-বোনা চিন্তাজালে ।

আয় তবে আয় কবির সাথে
মুক্তি-দোলের শুঙ্খরাতে,
জলুল আলো, বাজ্ল মৃদঙ্গ
নটরাজের নাট্যশালে ॥

৩৫

ନଟ୍ୟ- କୁରୁମଧ୍ୟା

୩

ଶ୍ଵତୁ-ନୃତ୍ୟ

ବୈଶଶାଖ

ଧାନ-ନିମଗ୍ନ ନୀରବ ନଗ୍ନ
ନିଶ୍ଚଳ ତବ ଚିତ୍ତ ;
ନିଃସ୍ଵ ଗଗନେ ବିଶ୍ଵ ଭୂବନେ
ନିଃଶେଷ ସବ ବିତ୍ତ ।

ରମ୍ଭାନ ତରୁ, ନିର୍ଜୀବ ମରୁ,
ପବନେ ଗର୍ଜେ ରଙ୍ଗ୍ର ଡମରୁ,
ଏ ଚାରିଧାର କରେ ହାହାକାର
ଧରୀ-ଭାଣ୍ଡାର ରିତ୍ତ ॥

ତବ ତପ-ତାପେ ହେର' ସବେ କୁପେ,
ଦେବ-ଲୋକ ହ'ଲ କ୍ଲାନ୍ତ ।
ଇନ୍ଦ୍ରେର ମେଘ, ନାହି ତାର ବେଗ,
ବର୍ଣ୍ଣ କର୍ଣ୍ଣ ଶାନ୍ତ ।

ହୃଦିନେ ଆନେ ନିର୍ଦ୍ଦିଯ ବାୟୁ,
ସଂହାର କରେ କାନନେର ଆୟୁ ,
ଭୟ ହୟ ଦେଖି ନିଖିଲ ହବେ କି
ଜଡ଼ଦାନବେର ଭୃତ୍ୟ ॥

୫୩

ନଟ୍ୟାଭିନ୍ନର ମଧ୍ୟକାଳୀ

୪

ଆଗୋ ଫୁଲେ ଫଲେ ନବ ତୃଣଦଲେ
ତାପମ, ଲୋଚନ ମେଳ' ହେ ।

ଆଗୋ ମାନବେର ଆଶାଯ ଭାଷାଯ,
ନାଚେର ଚରଣ ଫେଳ' ହେ ।

ଆଗୋ ଧନେ ଧନେ, ଆଗୋ ଗାନେ ଗାନେ,
ଆଗୋ ସଂଗ୍ରାମେ, ଆଗୋ ସନ୍ଧାନେ,
ଆଶ୍ଵାସ-ହାରା ଉଦ୍ବାସ ପରାଣେ
ଜାଗାଓ ଉଦ୍ବାର ନୃତ୍ୟ ॥

ଭୁଲେଛେ ଛନ୍ଦ, ଭାଲୋଯ ମନ୍ଦ
ଏକାକାର ତାଇ ହାୟ ରେ ।
କର୍ଦ୍ୟ ତାଇ କରିଛେ ବଡ଼ାଇ,
ଧରଣୀ ଲଙ୍ଜା ପାୟ ରେ ।

ପିନାକେ ତୋମାର ଦାଓ ଟଙ୍କାର,
ଭୀଷଣେ ମଧୁରେ ଦିକ୍ ବକ୍ତାର,
ଧୂଲାୟ ମିଶାକ ଯା କିଛୁ ଧୂଲାର,
ଜୟୀ ହୋକୁ ଯାହା ନିତ୍ୟ ॥

୫

ମଟ୍ଟାଭା ବୁଦ୍ଧରମ୍ଭଶାଲା

ବୈଶାଖ-ଆବାହନ

ପାନ

ଏସୋ, ଏସୋ, ଏସୋ, ହେ ବୈଶାଖ !

ତାପମ୍ ନିଃଖାସ ବାଯେ ମୁମ୍ବୁ'ରେ ଦାଓ ଉଡ଼ାଯେ,

ବନ୍ସରେର ଆବର୍ଜନା ଦୂର ହେଁ ସାକ୍ ।

ସାକ୍ ପୁରାତନ ଶୁତି ସାକ୍ ଭୁଲେ ସାଓଯା ଗିତ,
ଅଞ୍ଚବାଷ୍ପ ଶୁଦ୍ଧରେ ମିଳାକ୍ ।

ମୁଛେ ସାକ୍ ମବ ମାନି, ଘୁଚେ ସାକ୍ ଜରା,
ଅପିନ୍ଧାନେ ଦେହେ ପ୍ରାଣେ ଶୁଚି ହୋକ୍ ଧରା ।

ବନ୍ସର ଆବେଶ ବ୍ରାଶି ଶକ କରି ଦାଓ ଆସି',
ଆନୋ, ଆନୋ, ଆନୋ ତବ ପ୍ରଲାଭର ଶୀଘ୍ର,
ମାମାର କୁଞ୍ଜବାଟି-ଜାଲ ସାକ୍ ଦୂରେ ସାକ୍ ॥

ମୟାତ୍- ହୃଦୟପଂଜିଲା

୩୩

ବ୍ୟଞ୍ଜନା

ଶୁଣିତେ କି ପାସ୍

ଏହି ସେ ଶୁଣିଛେ ରୁଦ୍ର ଶୁଣ୍ୟେ ଶୁଣ୍ୟେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ନିଃଶ୍ଵାସ
ଏହି ମାଝେ ଦୂରେ ବାଜେ ଚଞ୍ଚଳେର ଚକିତ ଥଞ୍ଜନୀ,
ମାଧୁରୀର ମଞ୍ଜୀରେର ମୃଦୁମନ୍ଦ ଗୁଞ୍ଜରିତ ଧ୍ୱନି ?
ରୋତ୍ର-ଦୁନ୍ତ ତପ୍ତ୍ୟାର ମୌନତ୍ୱକ ଅଳଙ୍କ୍ୟ ଆଡ଼ାଲେ

ସ୍ଵପ୍ନ-ରଚା ଅର୍ଚନାର ଥାଲେ

ଅର୍ଧ୍ୟ-ମାଲ୍ୟ ସାଙ୍ଗ ହୟ ସଜ୍ଜୋପନେ ସୁନ୍ଦରେର ଲାଗି ।

ମଧ୍ୟ ଯେଥା ଧେଯାନେର ସର୍ବଶୂନ୍ୟ ଗହନେ ବୈରାଗୀ,
ମେଥା କେ ବୁଦ୍ଧକୁ ଆସେ ଭିକ୍ଷା-ଅବେଷଣେ ;

ଜୀର୍ଣ୍ଣ ପର୍ଣ୍ଣ-ଶଯ୍ୟାପରେ ଏକା ରହେ ଜାଗି'

କଠିନେର ଶୁକ୍ର ପ୍ରାଣେ କୋମଳେର ପଦମର୍ପ ମାଗି' ॥

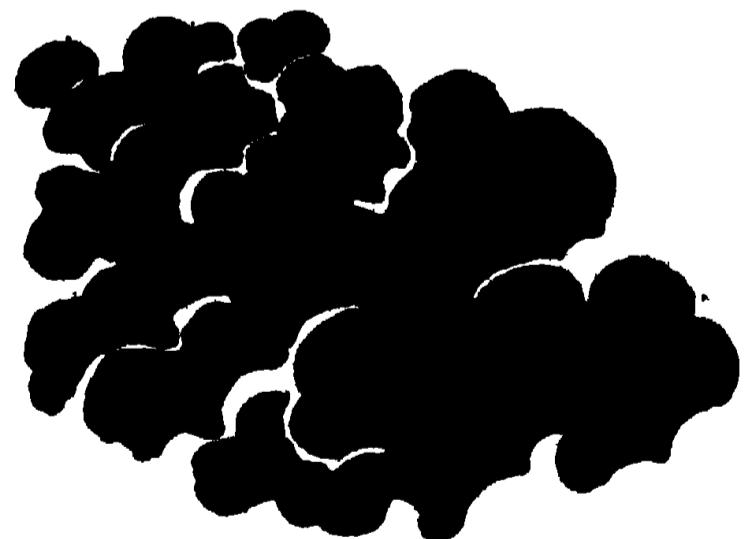
୩୩

ନଟ୍ରୋଜ୍- ମୁହୂର୍ତ୍ତମାଳା

୩୬

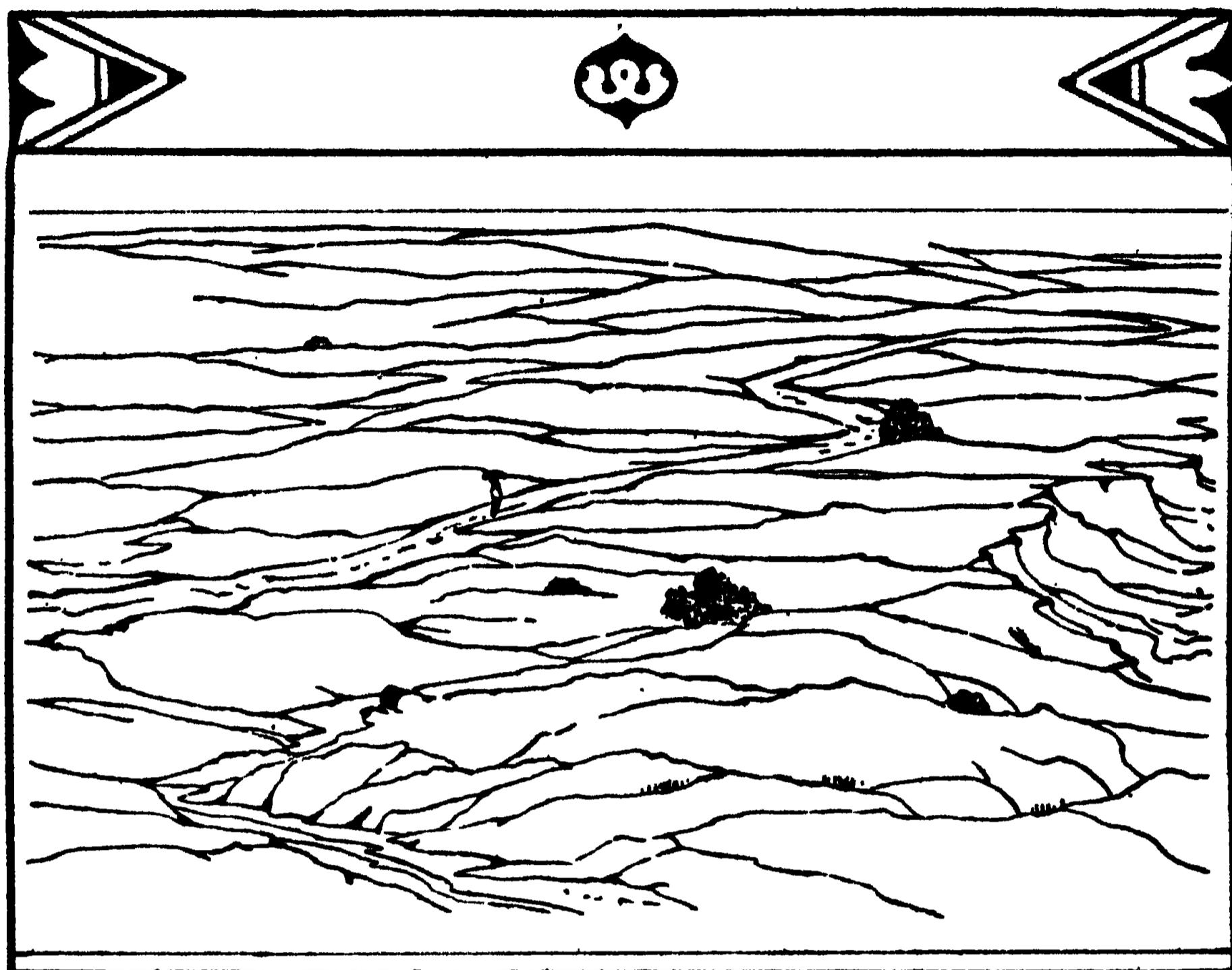
ତାପିତ ଆକାଶେ
ହଠାତ୍ ନୀରବେ ଚଲେ' ଆସେ
ଏକଟି କରୁଣ କୀଣ ସ୍ନିଫ୍ ବାୟୁଧାରା,
କେ ଅଭିସାରିଣୀ ଯେନ ପଥେ ଏସେ ପାଯ ନା କିନାରା ।

ଅକ୍ଷ୍ୟାଂ କୋମଲେର କମଳମାଲାର ସ୍ପର୍ଶ ଲେଗେ
ଶାନ୍ତେର ଚିନ୍ତେର ପ୍ରାନ୍ତ ଅହେତୁ ଉଦ୍ଧେଗେ
ଙ୍କୁଟିଆ ଉଠେ କାଳୋ ମେଘେ ;
ବିଦ୍ୟାଂ ବିଚ୍ଛୁରି' ଉଠେ ଦିଗନ୍ତେର ଭାଲେ,
ରୋମାଞ୍ଚ-କମ୍ପନ ଲାଗେ ଅଶ୍ଵରେ ତ୍ରସ୍ତ ଡାଲେ ଡାଲେ ;
ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଅଷ୍ଟର ବକ୍ଷେ ଉଲଙ୍ଗିନୀ ଶ୍ୟାମା
ବାଜାଯ ବୈଶାଖୀ-ସନ୍କ୍ଷ୍ୟା-ବଞ୍ଚାର ଦାମାମା,
ଦିଥିଦିକେ ନୃତ୍ୟ କରେ ଦୁର୍ବାର କ୍ରମନ,
ଛିମ ଛିମ ହେୟ ସାଯ ଓଦାସୀନ୍ୟ କଠୋର ବନ୍ଧନ ॥

୩୬

ମଟ୍ଟରାଜୁ—
ମୂର୍ଖପଂଥଲା

ମଧୁରୀର ଧ୍ୟାନ

ଗାନ

ମଧ୍ୟଦିନେ ସବେ ଗାନ
ବନ୍ଦ କରେ ପାଥୀ,
ହେ ରାଥାଳ, ବେଣୁ ତବ
ବାଜାଓ ଏକାକୀ ।

ଶାନ୍ତ ପ୍ରାନ୍ତରେର କୋଣେ
କୁଞ୍ଜ ବସି ତାଇ ଶୋନେ,
ମଧୁରେର ଧ୍ୟାନାବେଶେ
ସ୍ଵପ୍ନମଧ୍ୟ ଅଂଧି ;
ହେ ରାଥାଳ, ବେଣୁ ସବେ
ବାଜାଓ ଏକାକୀ ॥

ମଟ୍ଟରାଜ୍— କୁନ୍ତଲମଧ୍ୟଶଳୀ

ମହେଶ ଉଚ୍ଛଳି ଉଠେ
ଭାବିନ୍ଦୁ ଆକାଶ
ତୃପ୍ତି ବିରହେର
ନିରକ୍ଷନ ନିଃଖାସ ।

ଅଶ୍ଵର ପ୍ରାଣେର ଦୂରେ
ଡରକ ଗଭୀର ସୁରେ
ଜାଗାର ବିଦ୍ୟୁତ୍-ଛଳେ
ଆସନ୍ନ ବୈଶାଥୀ ।

ହେ ରାଧାଲ, ବେଣୁ ତବ
ବାଜାଓ ଏକାକୀ ।

ମୟାଜୀ କୁରମ୍ପିଳା

ପ୍ରତ୍ୟାଶା

ଗାନ୍ଧି

ତପେର ତାପେର ବୀଧନ କାଟୁକ୍
ରସେର ହର୍ଷଣେ,
ହଦସ ଆମାର, ଶ୍ରାମଳ-ବୀଧୁର
କରୁଣ ସ୍ପର୍ଶ ନେ ॥

ଅବୋର-ବରଣ ଶ୍ରୀବଗ ଜଳେ,
ତିମିର-ମେହର ବନାଞ୍ଚଳେ
ଫୁଟୁକ୍ ସୋନାର କଦମ୍ବ-ଫୁଲ
ନିବିଡ଼ ହର୍ଷଣେ ॥

ଭରୁକ୍ ଗଗନ, ଭରୁକ୍ କାନନ,
ଭରୁକ୍ ନିଖିଳ ଧରା,
ଦେଖୁକ୍ ଭୂବନ ମିଳନ-ସ୍ଵପନ
ମଧୁର ସେନ-ଭରା ।

ପରାଣ-ଭରାନୋ ସନ ଛାଯାଜାଳ
ବାହିର ଆକାଶ କରୁକ୍ ଆଡ଼ାଳ,
ନୟନ ଭୁଲୁକ୍, ବିଜୁଲି ଝଲୁକ୍
ପରମ-ଦର୍ଶନେ ॥

ନଟ୍ୟାଭ- ବୁଦ୍ଧରଂଶୁଲା

ଆଚାର୍ତ୍ତ

ଓଗୋ ସମ୍ମାସୀ, କୀ ଗାନ ସନାଳୋ ମନେ !

ଶୁରୁ ଶୁରୁ ଶୁରୁ ନାଚେର ଡମରୁ

ବାଜିଲୋ କ୍ଷଣେ କ୍ଷଣେ ॥

ତୋମାର ଲଳାଟେ ଜଟିଳ ଜଟାର ଭାର
ନେମେ ନେମେ ଆଜି ପଡ଼ିଛେ ବାରଦ୍ଵାର,
ବାଦଳ ଆଁଧାର ମାତାଲୋ ତୋମାର ହିୟା,
ବାଁକା ବିଦ୍ୟୁତ ଚୋଖେ ଉଠେ ଚମକିଯା ।

ଚିର ଜନମେର ଶ୍ୟାମଲୀ ତୋମାର ପ୍ରିୟା
ଆଜି ଏ ବିରହ-ଦୀପନ-ଦୀପିକା
ପାଠାଲୋ ତୋମାରେ ଏ କୋନ୍ ଲିପିକା,
ଲିଖିଲ ନିଧିଲ-ଆଁଧିର କାଜଳ ଦିୟା,
ଚିର-ଜନମେର ଶ୍ୟାମଲୀ ତୋମାର ପ୍ରିୟା ॥

ନୟାଅ— ହୃଦୟପଂଜୀଳ୍ୟ

୨୫

ମନେ ପଡ଼ିଲ କି ସନ କାଳେ ଏଲୋଚୁଲେ
ଅଗ୍ରକୁ ଧୂପେର ଗନ୍ଧ ।
ଶିଥି-ପୁଛେର ପାଥୀ ସାଥେ ଦୁଲେ ଦୁଲେ
କୀକନ-ଦୋଳନ ଛନ୍ଦ ?

ମନେ ପଡ଼ିଲ କି ନୀଳ ନଦୀଜଳେ
ସନ ଶ୍ରାଵଣେର ଛାଯା ଛଲଛୁଲେ,
ମିଲି ମିଲି ସେଇ ଜଳ-କଳକଳେ
କଳାଲାପ ମୃଦୁମନ୍ଦ ;

ଥକିତ-ପାଯେର ଚଳା ଦ୍ଵିଧାହତ,
ଭୀରୁ ନୟନେର ପଲ୍ଲବ ନତ,
ନୀ-ବଳା କଥାର ଆଭାସେର ମତ
ନୀଲାନ୍ଧରେର ପ୍ରାନ୍ତ ?

ମନେ ପଡ଼ିଛେ କି କାଥେ ତୁଲେ ଝାରି
ତରୁ ତଲେ ତଲେ ଚେଲେ ଚଲେ ବାରି,
ସେଚନ-ଶିଥିଲ ବାହୁ ଛୁଟି ତା'ରି
ବ୍ୟଥାୟ ଆଲସେ ଝାନ୍ତ ?

୨୬

ନଟ୍ଟେଜ- ହୃଦୟମଳା

୩

ଓগେ ସମ୍ମ୍ୟାସୀ, ପଥ ସାଯ ତାସି'

କର କର ଧାରାଜଲେ—

ତମାଳ ବନେର ଶ୍ୟାମଳ ତିମିର ତଲେ ।

ହାଲୋକ ଭୂଲୋକେ ଦୂରେ ଦୂରେ ବଲାବଲି

ଚିର-ବିରହେର କଥା,

ବିରହିନୀ ତାର ନତ ଆଁଥି ଛଲଛଲି'

ନୀପ ଅଞ୍ଜଲି ରଚେ ବସି ଗୃହକୋଣେ,

ଢେଲେ ଢେଲେ ଦେଇ ତୋମାରେ ସ୍ମରିଯା ମନେ,

ଢେଲେ ଦେଇ ବ୍ୟାକୁଳତା ।

କଭୁ ବାତାୟନେ ଅକାରଣେ ବେଳା ବାହି'

ଆତୁର ନୟନେ ଛୁହାତେ ଆଁଚଳ ଝାପେ ।

ତୁମି ଚିତ୍ତେର ଅନ୍ତରେ ଅବଗାହି'

ଖୁଜିଯା ଦେଖିଛ ଧୈରଜ ନାହି ନାହି,

ମନ୍ଦାର ରାଗେ ଗର୍ଜିଯା ଓଠ ଗାହି,

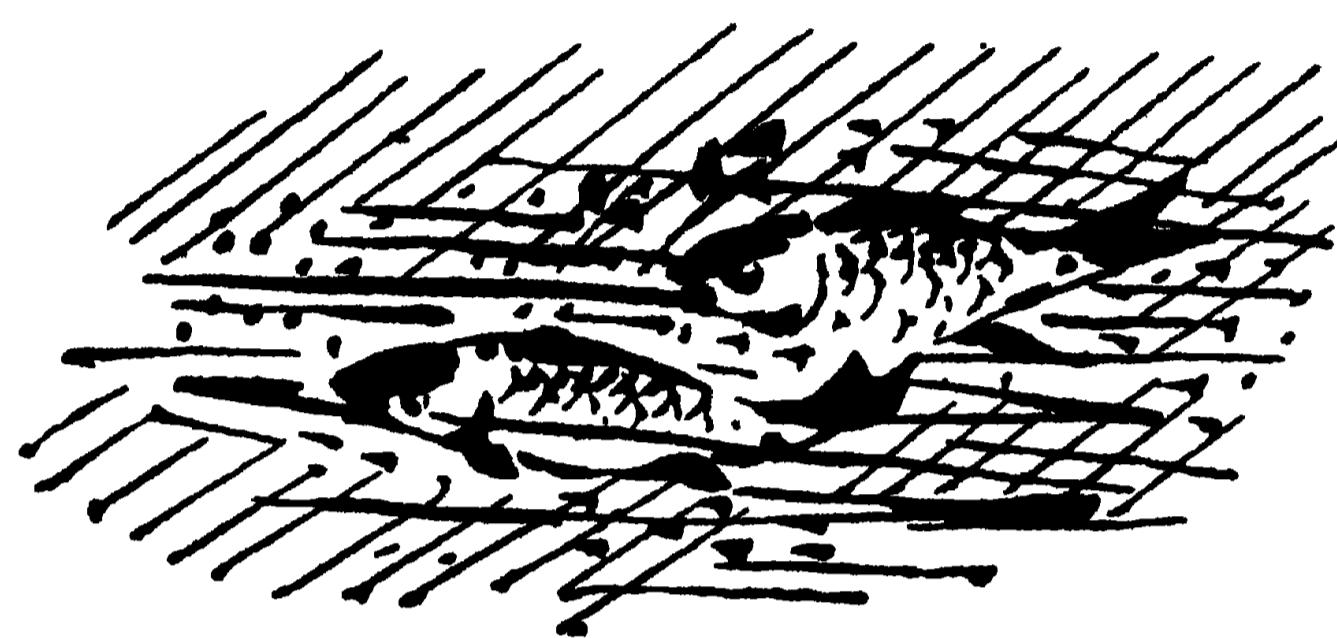
ବକ୍ଷେ ତୋମାର ଅକ୍ଷେର ମାଳା କ୍ଳାପେ ।

୩

ନୟୋଜ- ହୃଦୟପଥିତା

୨୬

ଯାକ୍ ଯାକ୍ ତବ ମନ ଗ'ଲେ ଗ'ଲେ ଯାକ୍,
ଗାନ ଭେସେ ଗିଯେ ଦୂରେ ଚ'ଲେ ଚ'ଲେ ଯାକ୍,
ବେଦନାର ଧାରା ଦୁର୍ଦ୍ଵାମ ଦିଶାହାରା
ଦୁଖ-ଦୁର୍ଦ୍ଵାମନେ ଦୁଇ କୂଳ ତାର ଛାପେ ।

କନ୍ଦମ୍ବବନ ଚକ୍ରଲ ଓଠେ ତୁଳି,
ସେଇ ମତୋ ତବ କମ୍ପିତ ବାହୁ ତୁଳି'
ଟଳମଳ ନାଚେ ନାଚେ ସଂସାର ଭୁଲି,
ଆଜ, ସମ୍ବ୍ୟାସୀ, କାଜ ନାଇ ଜପେ ଜାପେ ॥

୩

ନୟାଭାବ
ହୃଦୟର ଧରଣୀ

ଲୀଳା

ଗାନ

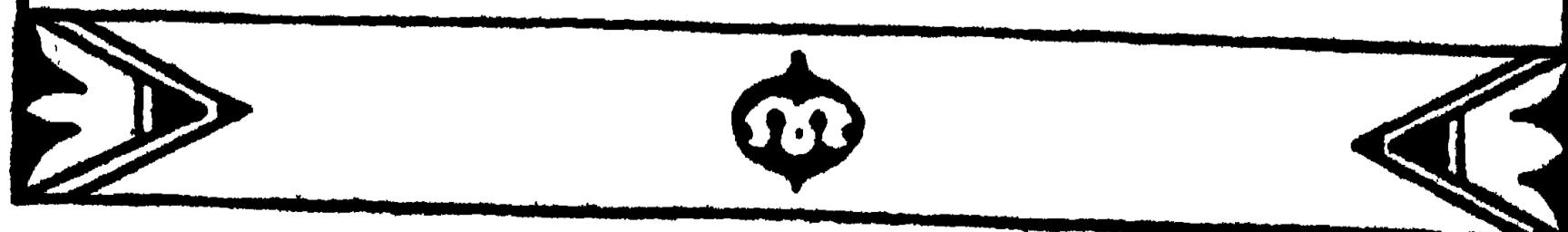
ଗଗନେ ଗଗନେ ଆପନାର ମନେ
କୀ ଧେଲା ତବ ।
ତୁମି କତ ସେଥେ ନିମେଷେ ନିମେଷେ
ନିତୁଇ ନବ ॥

ଜଟାର ଗଭୀରେ ଲୁକାଲେ ରବିରେ
ଛାଯାପଟେ ଅଁକୋ ଏ କୋନ୍ ଛବିରେ !
ମେଘମଳାରେ କୀ ବଲୋ ଆମାରେ
କେମନେ କ'ବ ॥

ବୈଶାଖୀ ଝଡ଼େ ସେ ଦିନେର ସେଇ
ଅଟୁହାସି
ଶୁକ୍ର ଶୁକ୍ର ଶୁରେ କୋନ୍ ଦୂରେ ଦୂରେ
ବାହୁ ସେ ଭାସି ।

ସେ ସୋନାର ଆଲୋ ଶ୍ଵାମଲେ ମିଶାଲୋ,
ବେତ ଉତ୍ତରୀ ଆଜ କେନ କାଲୋ ?
ଲୁକାଲେ ଛାଯାର ମେଘେର ମାଗାର
କୀ ବୈତବ ॥

ନୟାତ୍- ଶୁଦ୍ଧପଂଖଲା

୩୫

ଶ୍ରାବଣ-ବିଦୀଯ

ଯାଇରେ ଶ୍ରାବଣ-କବି ରମ-ବର୍ଷା କ୍ଷାନ୍ତ କରି ତା'ର,
କଦମ୍ବେର ରେଣୁପୁଞ୍ଜେ ପଦେ ପଦେ କୁଞ୍ଜସୀଥିକାର
ଛାଯାଙ୍କଳ ଭରି ଦିଲୋ । ଜାନି, ରେଖେ ଗେଲୋ ତାର ଦାନ
ବନେର ମର୍ମେର ମାଫେ ; ଦିଯେ ଗେଲୋ ଅଭିଷେକଶାନ
ଶୁଦ୍ଧପଂଖ ଆଲୋକେରେ ; ମହେଶ୍ୱେର ଅଦୃଶ୍ୟ ବେଦୀତେ
ଭରି' ଗେଲୋ ଅର୍ଧପାତ୍ର ବେଦନାର ଉତ୍ସମ୍ବ-ଅମୃତେ ;
ସଲିଲ-ଗଣ୍ୟ ଦିତେ ତଟିନୀ ସାଗର-ତୀରେ ଚଲେ,
ଅଞ୍ଜଳି ଭରିଲ ତା'ରି ; ଧରାର ନିଗୃତ ବକ୍ଷତଳେ
ରେଖେ ଗେଲୋ ତୃଷ୍ଣାର ସମ୍ବଲ ; ଅଗ୍ନିତୀଙ୍କ ବଜ୍ରବାଣ
ଦିଗନ୍ତେର ତୁଣ ଭରି ଏକାନ୍ତେ କରିଯା ଗେଲୋ ଦାନ
କାଳ-ବୈଶାଖୀର ତରେ ; ନିଜ ହଣ୍ଡେ ସର୍ବ ମାନତାର
ଚିହ୍ନ ମୁହଁ ଦିଯେ ଗେଲୋ । ଆଜ ଶୁଦ୍ଧ ରହିଲ ତାହାର
ରିକ୍ତ-ବୃଷ୍ଟି ଜ୍ୟୋତିଃଶ୍ଵର ମେଘ ମେଘ ମୁକ୍ତିର ଲିଥନ,
ଆପନ ପୂର୍ଣ୍ଣତାଖାନି ନିଖିଲେ କରିଲ ସମର୍ପଣ ॥

୩୬

ନଟ୍ୟାଭ୍ୟୁକ୍ତିପଂଥିଲା

୩୫

ଶାସ্তି

ଗାନ

ପାଗଳ ଆଜି ଆଗଳ ଥୋଲେ
ବିଦାୟ-ରଜନୀତେ,
ଚରଣେ ଓର ବାଧିବି ଡୋର,
କୀ ଆଶା ତୋର ଚିତେ ?

ଗଗନେ ତାର ମେଘ-ଦୁଯାର ବୈଂପେ,
ବୁକେରି ଧନ ବୁକେତେ ଛିଲ ଚେପେ,
ହିମ-ହାଓଯାର ଗେଲୋ ଦେ ଦ୍ଵାର କେପେ,
ଏମେହେ ଡାକ ଡୋରେର ରାଗିଶୀତେ ॥

ଶୀତଳ ହୋକ୍ ବିମଳ ହୋକ୍ ପ୍ରାଣ,
ହୃଦୟେ ଶୋକ ରାଖୁକ୍ ତାର ଦାନ ।

ଯା ଛିଲ' ଘରେ ଶୃଙ୍ଗେ ଦେ ମିଳାଲୋ,
ଦେ ଫଁକ ଦିଲେ ଆସୁକ ତବେ ଆଲୋ,
ବିଜନେ ସମ' ପୂଜାଞ୍ଜଳି ଢାଲୋ
ଶିଶିରେ-ଭରା ଶିଉଲି-ବରା ଗୀତେ ॥

୩୬

ନୟା ହରମଣ୍ଡଳୀ

୩୩

ଶେଷ ମିନତି

ଗାନ

କେନ ପାହୁ ଏ ଚଞ୍ଚଳତା ?
ଶୁଣ ଗଗନେ ପାଓ କାର ବାରତା ?
ନୟନ ଅତ୍ୱ ପ୍ରତୀକ୍ଷାରତ,
କେନ ଉତ୍ତ୍ରସ୍ତ ଅଶାସ୍ତ୍ର-ମତୋ,
କୁତ୍ସଲପୁରୁଷ ଅଯନେ-ନତ,
କ୍ଳାନ୍ତ ତଡ଼ିଂ ବଧୁ ତନ୍ଦାଗତା ।

ଧୈର୍ୟ ଧରୋ, ସଥା, ଧୈର୍ୟ ଧରୋ,
ହୃଦେ ମାଧୁରୀ ହୋକ୍ ମଧୁରତର ;
ହେରୋ ଗନ୍ଧ-ନିବେଦନ-ବେଦନ ସୁନ୍ଦର
ମଲିକା ଚରଣତଳେ ପ୍ରଣତା ॥

୩୩

ନୟାଜୀ— ହୃଦୟମଧ୍ୟଳୀ

ଶତ୍ରୁ

ଧନିଲ ଗଗନେ ଆକାଶ-ବାଣୀର ବୀଣ,
ଶିଶିର-ବାତାସେ ଦୂର ଦୂରେ ଡାକ ଦିଲୋ କେ ?
ଆୟ ଶୁଲଗନେ, ଆଜ ପଥିକେର ଦିନ,
ଏକେ ମେ ଲଲାଟ ଜ୍ୟ-ସାତ୍ରାର ତିଲକେ ।

ଗେଲୋ ଖୁଲି ଗେଲୋ ମେଘେର ଛାୟାର ଘାର,
ଦିକେ ଦିକେ ଘୋଚେ କାଲୋ ଆବରଣ-ଭାର,
ତରୁଣ ଆଲୋକ ମୁକୁଟ ପରେହେ ତା'ର,
ବିଜ୍ୟ-ଶଞ୍ଚ ବେଜେ ଓଠେ ତାଇ ତ୍ରିଲୋକେ ॥

ଶର୍ଣ୍ଣ ଏନେହେ ଅପରକୁପ ରୂପ-କଥା
ନିତ୍ୟକାଲେର ବାଲକ-ବୀରେର ମାନସେ ।
ନବୀନ ରକ୍ତେ ଜାଗାଯ ଚଞ୍ଚଲତା,
ବଲେ, “ଚଲୋ ଚଲୋ ଅଶ ତୋମାର ଆନୋ” ସେ ।

ଧେଯେ ଘେତେ ହବେ ଦୁଷ୍ଟର ପ୍ରାନ୍ତରେ,
ବନ୍ଦିନୀ କୋନ୍ତ ରାଜକୃତ୍ୟାର ତରେ,
ମାୟାଜାଲ ଭେଦି’ ଚଲୋ ସେ ରକ୍ତ ଘରେ,
ଲାଗୁ କାର୍ମ୍ମୁକ, ଦାନବେର ବୁକ ହାନୋ’ ସେ ॥”

ନଟ୍ୟାଭ୍ୟାସମେଳନ

୫୫

ଓରେ ଶାରଦାର ଜୟମନ୍ତ୍ରେର ଶୁଣେ
ବୀର-ଗୋରବେ ପାର ହତେ ହବେ ସାଗରେ ।
ଇନ୍ଦ୍ରେର ଶର ଭରି ନିତେ ହବେ ତୁଣେ
ରାକ୍ଷସପୁରୀ ଜିନେ ନିତେ ହବେ, ଆଗୋ ରେ ।

“ଦେବୀ ଶାରଦାର ଯେ ପ୍ରସାଦ ଶିରେ ଲଯି”
ଦେବ-ମେନାପତି କୁମାର ଦୈତ୍ୟ-ଜୟୀ,
ସେ ପ୍ରସାଦ ଖାନି ଦାଉଗୋ ଅମୃତମଯୀ”
ଏଇ ମହା-ବର ଚରଣେ ତାହାର ମାଗୋ ରେ ॥

ଆଜି ଆଖିନେ ସ୍ଵଚ୍ଛ ବିମଳ ପ୍ରାତେ
ଶୁଭ୍ରେର ପାଯେ ଅଳ୍ପାନ ମନେ ନମ’ ରେ ।
ସ୍ଵର୍ଗେର ରାଖୀ ବାଁଧୋ ଦକ୍ଷିଣ ହାତେ
ଅଂଧାରେର ସାଥେ ଆଲୋକେର ମହାସମରେ ।

ମେଘ-ବିମୁକ୍ତ ଶରତେର ନୀଳାକାଶ
ଭୁବନେ ଭୁବନେ ସୌଷିଳ ଏ ଆଶ୍ଵାସ
“ହବେ ବିଲୁପ୍ତ ମଲିନେର ନାଗପାଶ,
ଜୟୀ ହ’ବେ ରବି, ମରିବେ ମରିବେ ତମ ରେ” ॥

୫୫

ନଟ୍ୟାଭ୍ୟୁକ୍ତିପରମା

୩

ଶରତେର ଧ୍ୟାନ

ଗାନ୍ଧି

ଆଶୋର ଅମଲ କମଳଥାନି
କେ ଝୁଟାଲେ,
ନୀଳ ଆକାଶେର ସୂର୍ଯ୍ୟ ଝୁଟାଲେ ॥

ଆମାର ମନେର ଭାବନା ଗୁଲି
ବାହିର ହୋଲେ ପାଥା ତୁଲି,
ଏ କମଳେର ପଥେ ତାଦେଇ
ମେହି ଝୁଟାଲେ ॥

ଶର୍ଵବାଣୀର ବୀଣା ବାଜେ
କମଳଦଲେ ।

ଶଲିତ ରାଗେର ଶୁରୁ ବରେ ତାଇ
ଶିଉଲି କ୍ଷଳେ ।

ତାଇତୋ ବାତାମ ବେଡ଼ାର ମେତେ
କଚି ଧାନେର ସବୁଜ କ୍ଷେତେ,
ବନେର ପ୍ରାଣେ ମରମରାନିର
ଚେଉ ଉଠାଲେ ॥

୪୩

ନଟ୍ୟାଭ- ବୁଦ୍ଧିମଂଗଳ

ଶରତେର ବିଦ୍ୟାୟ

ପାଠ

ଶିଉଲି ଫୁଲ, ଶିଉଲି ଫୁଲ,
କେମନ ଭୁଲ, ଏମନ ଭୁଲ ?

ରାତେର ସାଥ କୋନ୍ ମାହାୟ
ଆନିଲ ହାସ ବନ-ଛାମାସ,
ଭୋର ବେଳାସ ବାରେ ବାରେଇ
ଫିରିବାରେଇ ହ'ଲି ବ୍ୟାକୁଲ ॥

କେନରେ ତୁଇ ଉଗ୍ରନା,
ନୟନେ ତୋର ହିମକଣା ?

କୋନ୍ ଭାବାର ଚାସ ବିଦ୍ୟାୟ,
ଗନ୍ଧ ତୋର କୀ ଜାନାସ,
ମଞ୍ଜେ ହାସ ପଲେ ପଲେଇ
ଦଲେ ଦଲେଇ ସାଥ ସକୁଳ ॥

ନାଟ୍ୟାଭ୍ୟାସମୂଳା

ହେମତ

୧

ହେ ହେମତ୍-ଲକ୍ଷ୍ମୀ, ତବ ଚକ୍ର କେନ ରୁକ୍ଷ ଚୁଲେ ଢାକା,
ଲଲାଟେର ଚନ୍ଦ୍ରଲେଖା ଅୟତ୍ତେ ଏମନ କେନ ମ୍ଲାନ ?
ହାତେ ତବ ସନ୍ଧ୍ୟାଦୀପ କେନ ଗୋ ଆଡ଼ାଲ କ'ରେ ଆନୋ
କୁଯାଶାୟ ? କଣ୍ଠେ ବାଣୀ କେନ ହେନ ଅଶ୍ରୁବାଙ୍ଗେ ମାଥା
ଗୋଧୂଲିତେ ଆଲୋତେ ଆଁଧାରେ ? ଦୂର ହିମଶୂଙ୍ଗ ଛାଡ଼ି
ଓଇ ହେର ରାଜହଂସଶ୍ରେଣୀ, ଆକାଶେ ଦିଯେଛେ ପାଡ଼ି
ଉଜାଯେ ଉତ୍ତର ବାୟୁଶ୍ରୋତ, ଶୀତେ କ୍ଲିଷ୍ଟ କ୍ଲାନ୍ତ ପାଥା
ମାଗିଛେ ଆତିଥ୍ୟ ତବ ଜାହବୀର ଜନଶୂଙ୍ଗ ତଟେ
ପ୍ରଚଳନ କାଶେର ବନେ । ପ୍ରାନ୍ତର-ସୀମାଯ ଛାଯାବଟେ
ମୌନବ୍ରତ ବଟ-କଥା-କଣ୍ଠ । ଗ୍ରାମ-ପଥ ଆକା ବାଁକା,
ବେଣୁତଳେ ପାନ୍ଥିନ ଅବଲିନ ଅକାରଣ ତ୍ରାସେ,
କଚିଃ ଚକିତ-ଧୂଲି ଅକୟାଃ ପବନ-ଉଚ୍ଛ୍ଵାସେ ।

କେନ ବଲୋ, ହେମତିକା, ନିଜେରେ କୁଣ୍ଡିତ କ'ରେ ରାଥୀ,
ମୁଖେର ଗୁଣ୍ଠନ କେନ ହିମେର ଧୂମଲବର୍ଣେ ଆକା ॥

ନୟୋତ୍ତ- ହୃଦୟପଂଚଲୀ

୫

୨

ଭରେଛ, ହେମସ୍ତ-ଲକ୍ଷ୍ମୀ, ଧରାର ଅଞ୍ଜଳି ପରଖାନେ ।
ଦିଗଙ୍ଗନେ ଦିଗଙ୍ଗନୀ ଏସେଛିଲ ଭିକ୍ଷାର ସନ୍ଧାନେ
ଶୀତରିକ୍ଷ ଅରଣ୍ୟେ ଶୁଣ୍ୟପଥେ । ବଲେଛିଲ ଡାକି,
“କୋଥାୟ ଗୋ, ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା, କୁଧାର୍ତ୍ତରେ ଅନ୍ନ ଦିବେ ନା କି ?
ଶାନ୍ତ କରୋ ପ୍ରାଣେର କ୍ରନ୍ଦନ, ଚାଓ ପ୍ରସନ୍ନ ନୟାନେ
ଧରାର ଭାଣ୍ଡାର ପାନେ ।” ଶୁନିଯା, ଲୁକାଯେ ହାସ୍ୟଥାନି,
ଲୁକାଯେ ଦକ୍ଷିଣ ହସ୍ତ ଦକ୍ଷିଣା ଦିଯେଛ ତୁମି ଆନି,
ତୁମିଗର୍ଭେ ଆପନାର ଦାକ୍ଷିଣ୍ୟ ଢାକିଲେ ସାବଧାନେ ।

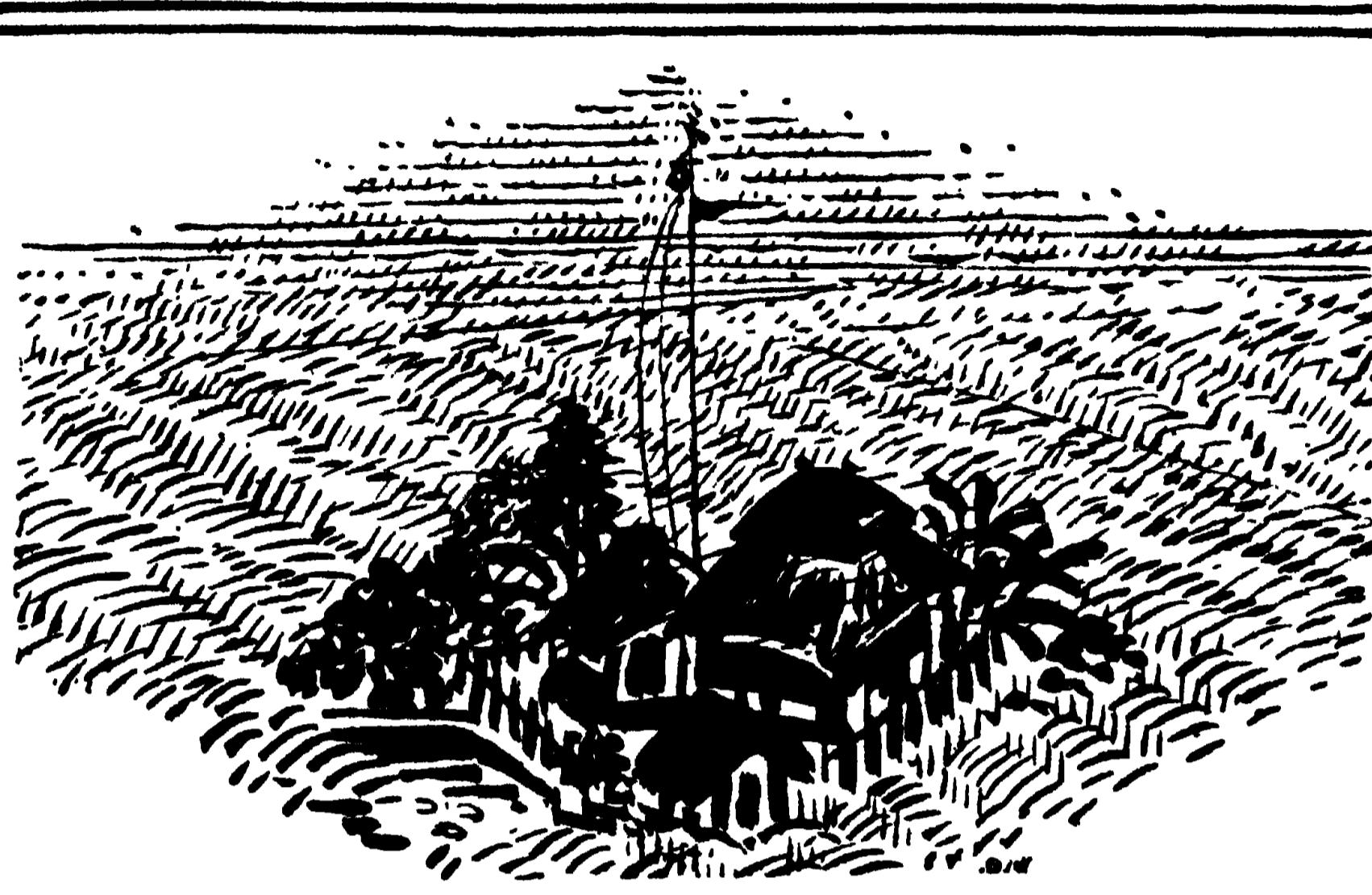
ସ୍ଵର୍ଗଲୋକ ମ୍ଲାନ କରି’ ପ୍ରକାଶିଲେ ଧରାର ବୈଭବ
କୋନ୍ତ ମାୟାମନ୍ତ୍ରଗୁଣେ, ଦରିଦ୍ରେର ବାଡାଲେ ଗୋରବ ।

ଅମରାର ସ୍ଵର୍ଗ ନାମେ ଧରଣୀର ସୋନାର ଅନ୍ତାଣେ ।
ତୋମାର ଅମୃତ ନୃତ୍ୟ, ତୋମାର ଅମୃତନ୍ତିଷ୍ଠ ହାସି
କଥନ୍ ଧୂଲିର ସରେ ସଞ୍ଚିତ କରିଲେ ରାଶି ରାଶି,
ଆପନାର ଦୈତ୍ୟଚଳେ ପୂର୍ବ ହଲେ ଆପନାର ଦାନେ ॥

୫

ମୟୋତ— ମୁନ୍ଦରମଧ୍ୟାଳା

ଦୀପାଲି

ଗାନ

ହିମେର ରାତେ ଏ ଗଗନେର
ଦୀପ ଶୁଣିରେ
ହେମତିକା କରଳ ଗୋପନ
ଅଂଚଳ ଘିରେ ।

ଘରେ ସରେ ଡାକ ପାଠାଲେ—
“ଦୀପାଲିକାୟ ଜାଲାଓ ଆଲୋ,
ଆଲାଓ ଆଲୋ, ଆପନ ଆଲୋ,
ମାଜାଓ ଆଲୋର ଧରିତ୍ରୀରେ” ॥

ନୟା କୁରମ୍ପଶଳା

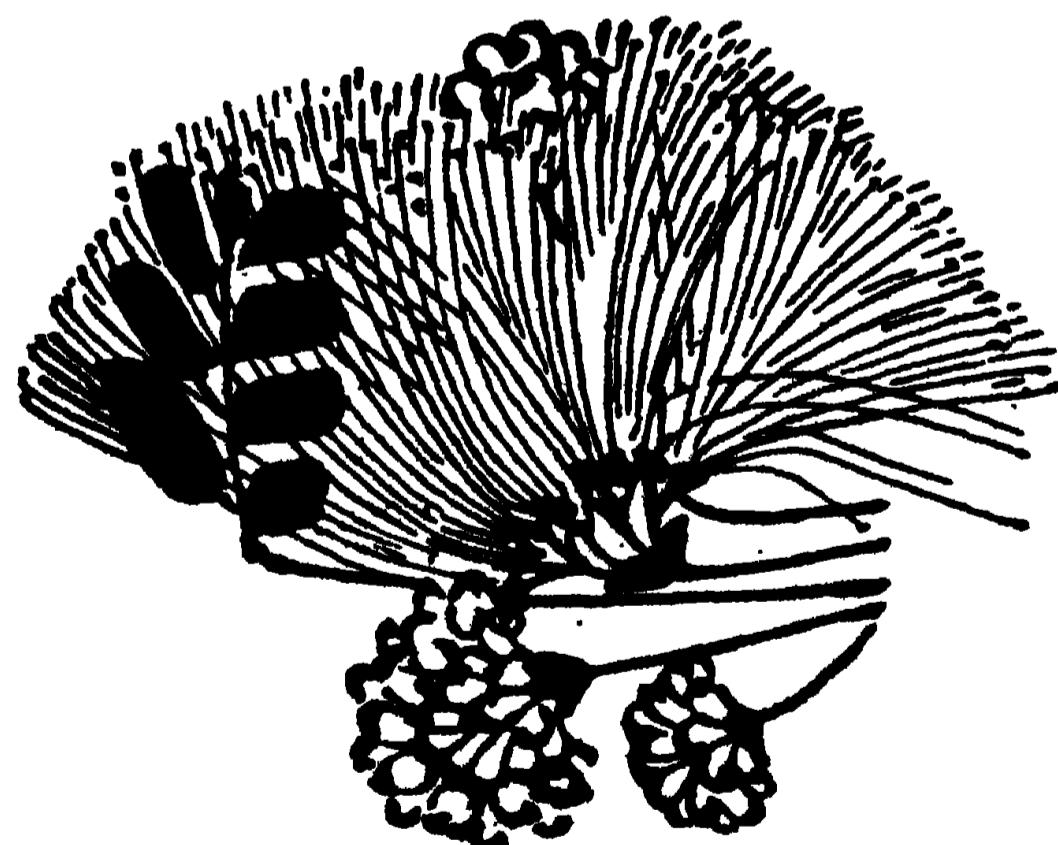
୩୫

ଶୁଣ ଏଥିର କୁଳେର ବାଗାନ,
ଦୋରେଲ କୋକିଳ ଗାହେ ନାଗାନ,
କାଶ କରେ ସାଥେ ନଦୀର ତୀରେ ।

ଶାକ ଅବସାଦ ବିଷାଦ କାଳୋ,
ଦୀପାଲିକାୟ ଜାଳାଓ ଆଲୋ,
ଜାଳାଓ ଆଲୋ, ଆପନ ଆଲୋ,
ଶୁନାଓ ଆଲୋର ଜୟ-ବାନୀରେ ॥

ଦେବତାରା ଆଜି ଆଛେ ଚେଯେ
ଜାଗୋ ଧରାର ଛେଲେ ମେଘେ,
ଆଲୋର ଜାଗାଓ ସାମନୀରେ ।

ଏଲୋ ଅଁଧାର, ଦିନ ଫୁରାଲୋ,
ଦୀପାଲିକାୟ ଜାଳାଓ ଆଲୋ,
ଜାଳାଓ ଆଲୋ, ଆପନ ଆଲୋ,
ଜୟ କରୋ ଏହି ତାମସୀରେ ॥

୩୬

ନଟ୍ୟାଭ୍ୟ- ବୁଦ୍ଧିରମ୍ଭଶଳ୍ଲା

୪୫

ଆସନ୍ନ ଶୀତ

ଶୀତେର ବନେ କୋନ୍ ମେ କଠିନ
ଆସବେ ବ'ଳେ
ଶିଉଲିଙ୍ଗଲି ଭୟେ ମଲିନ
ବନେର କୋଳେ ॥

ଆମ୍ବଳିକି ଡାଳ ସାଜ୍ଜୋ କାଙ୍ଗାଳ,
ଥମିରେ ଦିଲୋ ପଲବ ଜାଳ,
କାଶେର ହାସି ହାଁଯାଇ ଭାସି,
ଧାର ସେ ଚ'ଳେ ॥

ମଈବେ ନା ମେ ପାତାଯ ଧାଳେ
ଚଞ୍ଚଳତା,
ତାଇ ତୋ ଆପନ ରଙ୍ଗ ଘୁଚାଳେ
ଝୁମ୍କୋ ଲତା ।

ଉତ୍ତର ବାୟ ଜାନାୟ ଶାସନ,
ପାତୁଳୋ ତପେର ଶୁଷ୍କ ଆଶନ,
ସାଜ ଥସାବାର ଏହ ଶୀଳା କା'ର
ଅଟ୍ଟରୋଳେ ॥

୪୬

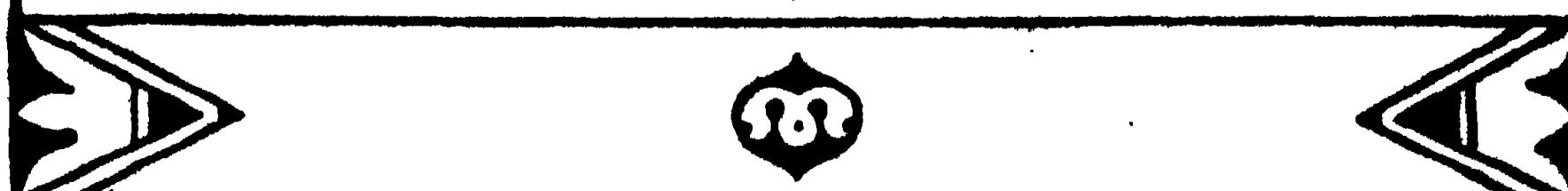
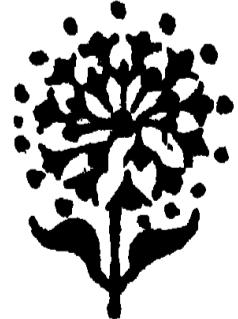
ନଟ୍ୟାଭ୍ୟାସମ୍ବଳା

ଶୀତ

ଓগୋ ଶୀତ, ଓଗୋ ଶୁଭ, ହେ ତୌତ୍ର ନିର୍ମମ,
ତୋମାର ଉତ୍ତର ବାୟୁ ଦୁରସ୍ତ ଦୁର୍ଦମ
ଅରଣ୍ୟେର ବକ୍ଷ ହାନେ । ବନସ୍ପତି ସତ
ଥର ଥର କମ୍ପମାନ, ଶୀର୍ଷ କରି' ନତ
ଆଦେଶ-ନିର୍ଦ୍ଧୋଷ ତବ ମାନେ । “ଜୀର୍ଣ୍ଣତାର
ମୋହବକ୍ଷ ଛିଲ୍ଲ କରୋ” ଏ ବାକ୍ୟ ତୋମାର
ଫିରିଛେ ପ୍ରଚାର କରି ଜୟଡ଼କା ତବ
ଦିକେ ଦିକେ । କୁଞ୍ଜେ କୁଞ୍ଜେ ମୃତ୍ୟୁର ବିପ୍ଲବ
କରିଛେ ବିକିର୍ଣ୍ଣ ଶୀର୍ଣ୍ଣ ପର୍ଗ ରାଶି ରାଶି
ଶୂନ୍ୟ ନମ୍ବ କରି' ଶାଖା, ନିଃଶେଷେ ବିନାଶି'
ଅକାଲ-ପୁଞ୍ଜେର ଦୁଃସାହସ ।

ହେ ନିର୍ମଳ,
ସଂଶୟ-ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ-ଚିତ୍ତେ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରୋ ବଳ ;
ମୃତ୍ୟୁ-ଅଶ୍ଵଲିତେ ତରୋ ଅମୃତେର ଧାରା,
ଭୀଷଣେର ସ୍ପର୍ଶଘାତେ କରୋ ଶକ୍ତାହାରା,

ମଟ୍ଟରାଜ— ହୃଦୟରମ୍ଭଶଳା

୩୫

ଶୁଣ୍ଡ କରି ଦାଓ ମନ ; ସର୍ବସ୍ଵାସ୍ତ କ୍ଷତି
 ଅନ୍ତରେ ଧରକ୍ ଶାସ୍ତ ଉଦାସ୍ତ ମୂରତି,
 ହେ ବୈରାଗୀ । ଅତୀତେର ଆବର୍ଜନା ଭାର,
 ସଖିତ ଲାଙ୍ଘନା ପ୍ଲାନି ଆସ୍ତି ଆସ୍ତି ତାର
 ସମ୍ବାର୍ଜନ କରି' ଦାଓ । ବସନ୍ତେର କବି
 ଶୂନ୍ୟତାର ଶୁଭ ପତ୍ରେ ପୂର୍ଣ୍ଣତାର ଛବି
 ଲେଖେ ଆସି, ସେ ଶୁଣ୍ଡ ତୋମାରି ଆୟୋଜନ,
 ସେଇ ମତୋ ମୋର ଚିତ୍ତେ ପୂର୍ଣ୍ଣେର ଆସନ
 ମୁର୍କୁ କରୋ ରୁଦ୍ର-ହସ୍ତେ ; କୁଜ୍‌ବାଟିକା ରାଶି
 ରାଖୁକ୍ ପୁଣ୍ଡିତ କରି' ପ୍ରସନ୍ନେର ହାସି ।
 ବାଜୁକ୍ ତୋମାର ଶଞ୍ଚ ମୋର ବକ୍ଷତଳେ
 ନିଃଶକ୍ତ ଦୁର୍ଜ୍ୟ । କଠୋର ଉଦ୍ଗରବଳେ
 ଦୁର୍ବଲେରେ କରୋ ତିରକ୍ଷାର ; ଅଟ୍ଟହାସେ
 ନିଷ୍ଠୁର ଭାଗ୍ୟରେ ପରିହାସୋ ; ହିମଶାସେ
 ଆରାମ କରକ୍ ଧୂଲିସାଏ ! ହେ ନିର୍ମମ,
 ଗର୍ବହରୀ, ସର୍ବନାଶୀ, ନମୋ ନମୋ ନମଃ ॥

୩୬

ନୟାତ୍ମକ- ବୁଦ୍ଧମଣିଲା

ଶୀତେର ବିଦ୍ୟା

ତୁଙ୍ଗ ତୋମାର ଧବଳ-ଶୃଙ୍ଖ-ଶିରେ
ଉଦ୍‌ବୀନ ଶୀତ, ଯେତେ ଚାଓ ବୁଝି ଫିରେ ?

ଚିନ୍ତା କି ନାହିଁ ସଂପିତେ ରାଜ୍ୟଭାର
ନବୀନେର ହାତେ, ଚପଳ ଚିନ୍ତ ଯା'ର ?

ହେଲାୟ ଯେ-ଜନ ଫେଲାୟ ସକଳ ତା'ର
ଅମିତ ଦାନେର ବେଗେ ?

ଦଣ୍ଡ ତୋମାର ତା'ର ହାତେ ବେଣୁ ହ'ବେ,
ପ୍ରତାପେର ଦାପ ମିଳାବେ ଗାନେର ରବେ,
ଶାସନ ଭୁଲିଯା ମିଳନେର ଉଂସବେ
ଜାଗାବେ, ରହିବେ ଜେଗେ ॥

ମେ ଯେ ମୁଛେ ଦିବେ ତୋମାର ଆସାତ ଚିନ୍ତ,
କଠୋର ବୀଧନ କରିବେ ଛିନ୍ନ ଛିନ୍ନ ।

ଏତଦିନ ତୁମି ବନେର ମଞ୍ଜାମାବେ
ବନ୍ଦୀ ରେଥେହୁ ଘୋବନେ କୋନ୍ କାଜେ,
ଛାଡ଼ା ପେଇେ ଆଜ କତ ଅପରାପ ସାଜେ
ବାହିରିବେ ଫୁଲେ ଦଲେ ।

ମଟ୍ଟୀଜୀ— ହୃଦୟଶଳୀ

ତବ ଆସନେର ସମ୍ମୁଦ୍ରେ ଧାର ବାଣୀ
ଆବନ୍ଧ ଛିଲ ବହୁ କାଳ ଭୟ ମାନି'
କଞ୍ଚ ତାହାର ବାତାସେରେ ଦିବେ ହାନି'
ବିଚିତ୍ର କୋଳାହଲେ ॥

ତୋମାର ନିୟମେ ବିବର୍ଣ୍ଣ ଛିଲ ସଜ୍ଜା,
ନମ୍ବ ତରୁର ଶାଖା ପେତ ତାଇ ଲଜ୍ଜା ।

ତାହାର ଆଦେଶେ ଆଜି ନିଥିଲେର ବେଶେ
ନୀଳ ପୌଣ୍ଡ ରାଙ୍ଗୀ ନାନା ରଙ୍ଗୁ ଫିରେ ଏସେ,
ଆକାଶେର ଆଁଥି ଡୁବାଇବେ ରମାବେଶେ
ଜାଗାଇବେ ମତତା ।

ସମ୍ପଦ ତୁମି ଯା'ର ଯତ ନିଲେ ହରି'
ତାର ବହୁ ଶୁଣ ଓ ସେ ଦିତେ ଚାଯି ତରି'

ନଟ୍ୟାଭ୍ୟ-
ବ୍ୟକ୍ତିଗତିଲା

୩୫

ପଲ୍ଲବେ ସା'ର କ୍ଷତି ଘଟେଛିଲ ବରି,
ଫୁଲ ପାବେ ମେହି ଲତା ॥

କ୍ଷୟେର ଦୁଃଖେ ଦୀକ୍ଷା ସାହାରେ ଦିଲେ,
ମବ ଦିକେ ସା'ର ବାହୁଳ୍ୟ ଘୁଚାଇଲେ,
ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟେ ତା'ରି ହ'ଲ ଆଜି ଅଧିକାର,
ଦକ୍ଷିଣ ବାୟୁ ଏଇ ବଲେ ବାର ବାର,
ବାଧନ-ସିନ୍ଧ ସେ-ଜନ ତାହାରି ଦ୍ଵାର
ଖୁଲିବେ ସକଳଥାନେ ।

କଠିନ କରିଯା ରଚିଲେ ପାତ୍ରଥାନି
ରମ-ଭାରେ ତାଇ ହବେ ନା ତାହାର ହାନି,
ଲୁଟି ଲଓ ଧନ, ମନେ ମନେ ଏଇ ଜାନି'
ଦୈତ୍ୟ ପୂରିବେ ଦାନେ ॥

୩୫

ନଟ୍ଟେଜ୍ -
ହୃଦୟମଳା

୪୫

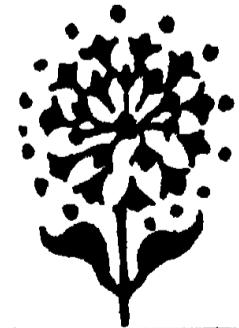

ଶ୍ରୀ

ହେ ସନ୍ଧ୍ୟାସୀ,
ହିମଗିରି ଫେଲେ ନୀତେ ନେମେ ଏଲେ
କିସେର ଜଣ୍ଯ ?
କୁନ୍ଦମାଲତୀ କରିଛେ ମିନତି
ହେ ପ୍ରସନ୍ନ ।

ଯାହା କିଛୁ ମ୍ଲାନ ବିରସ ଜୀର୍ଣ
ଦିକେ ଦିକେ ଦିଲେ କରି ବିକୀର୍ଣ,
ବିଚ୍ଛେଦ ଭାରେ ବନ୍ଦାଯାରେ
କରେ ବିଷନ୍ନ
ହେ ପ୍ରସନ୍ନ ॥

୪୬

ମଟ୍ଟରାଜୁ— ହୃଦୟକଳ୍ପିତା

ସାଜାବେ କି ଡାଲା, ଗୀଥିବେ କି ମାଲା
ମରଣ-ସତ୍ରେ ?
ତାଇ ଉତ୍ସରୀ ନିଲେ ଭରି ଭରି
ଶୁକାନୋ ପତ୍ରେ ?
ଧରଣୀ ଯେ ତବ ତାଣୁବେ ସାଥୀ
ଅଳୟ ବେଦନା ନିଲ ବୁକେ ପାତି,
ରନ୍ଧ୍ର ଏବାରେ ବରବେଶେ ତାରେ
କରେ ଗୋ ଧନ୍ୟ
ହୁ ପ୍ରସନ୍ନ ॥

ନୟାଜ- ଶୁନ୍ମରମଞ୍ଜଳୀ

୩୫

ବସନ୍ତ

ହେ ବସନ୍ତ, ହେ ଶୁନ୍ମର, ଧରଣୀର ଧ୍ୟାନ-ଭରା ଧନ !

ବୃକ୍ଷରେ ଶେଷେ

ଶୁଦ୍ଧ ଏକବାର ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ମୁଣ୍ଡି ଧରୋ ଭୁବନ-ମୋହନ
ନବ ବରବେଶେ ।

ତାରି ଲାଗି' ତପସ୍ତିନୀ କୀ ତପସ୍ତା କରେ ଅନୁକ୍ଷଣ,
ଆପନାରେ ତଥ୍ବ କରେ, ଧୋତ କରେ, ଛାଡ଼େ ଆଭରଣ,
ତ୍ୟାଗେର ସର୍ବବସ୍ତୁ ଦିଯେ ଫଳ-ଅର୍ଦ୍ଦ କରେ ଆହରଣ
ତୋମାର ଉଦ୍ଦେଶେ ॥

ସୂର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ କରି' ଫିରେ ମେ ପୂଜାର ନୃତ୍ୟ-ତାଲେ
ଭକ୍ତ ଉପାସିକ ।

ନନ୍ଦ ତାଲେ ଆଁକେ ତା'ର ପ୍ରତିଦିନ ଉଦୟାନ୍ତକାଳେ
ରଙ୍ଗରଶ୍ମୀ-ଟୀକ ।

ସମୁଦ୍ର-ତରଙ୍ଗେ ସଦା ମନ୍ତ୍ରସ୍ଵରେ ମନ୍ତ୍ର ପାଠ କରେ,
ଉଚ୍ଛାରେ ନାମେର ଶ୍ଲୋକ ଅରଣ୍ୟେ ଉଚ୍ଛ୍ଵାସେ ମର୍ମରେ,
ବିଚ୍ଛେଦେର ଘରଶୂନ୍ୟେ ସ୍ଵପ୍ନଚଛବି ଦିକେ ଦିଗନ୍ତରେ
ରଚେ ମରୀଚିକ ॥

୩୬

ନାଟ୍ୟାଭ୍ୟୁକ୍ତରମଞ୍ଜଳୀ

୩୫

ଆବଶ୍ଯିକ୍ଯ ଝୁମାଲ୍ୟ କରେ ଜପ, କରେ ଆରାଧନ
ଦିନ ଗୁଣେ' ଗୁଣେ' ।

ସାର୍ଥକ ହ'ଲୋ ଯେ ତା'ର ବିରହେର ବିଚିତ୍ର ସାଧନ
ମଧୁର ଫାନ୍ଦନେ ।

ହେରିନ୍ଦୁ ଉତ୍ତରୀ ତବ, ହେ ତରଣ, ଅରଣ ଆକାଶେ,
ଶୁନିନ୍ଦୁ ଚରଣଧରି ଦକ୍ଷିଣେ ବାତାସେ ବାତାସେ,
ମିଳନ-ମାଙ୍ଗଳ୍ୟ-ହୋମ ପ୍ରଜ୍ଞଲିତ ପଲାଶେ ପଲାଶେ,
ରକ୍ତିମ ଆଶ୍ରନେ ॥

ତାଇ ଆଜି ଧରିତ୍ରୀର ଯତ କର୍ମ, ଯତ ପ୍ରୟୋଙ୍ଗନ
ହ'ଲୋ ଅବସାନ ।

ବୃକ୍ଷ ଶାଖା ରିକ୍ତଭାର, ଫଲେ ତା'ର ନିରାସକୁ ମନ,
କ୍ଷେତ୍ରେ ନାଇ ଧାନ ।

ବକୁଲେ ବକୁଲେ ଶୁଦ୍ଧ ମଧୁକର ଉଠିଛେ ଗୁଞ୍ଜରି'
ଅକାରଣ ଆନ୍ଦୋଳନେ ଚକ୍ରଲିହେ ଅଶୋକ ମଞ୍ଜରୀ,
କିଶଳଯେ କିଶଳଯେ ନୃତ୍ୟ ଉଠେ ଦିବସ ଶର୍ବରୀ,
ବନେ ଆଗେ ଗାନ ॥

ହେ ବସନ୍ତ, ହେ ଶୁନ୍ଦର, ହାୟ ହାୟ, ତୋମାର କରୁଣା
କ୍ଷଣକାଳ ତରେ ।

ମିଳାଇବେ ଏ ଉତ୍ସବ, ଏଇ ହାସି, ଏଇ ଦେଖାଶୁନା
ଶୂନ୍ୟ ନୀଳାସ୍ତରେ ।

୩୬

ନାଟ୍ୟାଜ୍ଞ କୁରୁପଂଶୁଲା

୫

ନିକୁଞ୍ଜେର ବର୍ଣ୍ଣଟା ଏକଦିନ ବିଚ୍ଛେଦ-ବେଳାୟ
ଭେସେ ଯାବେ ବୃସରାତ୍ରେ ରତ୍ନ-ସଙ୍କ୍ଷ୍ମୀ-ସ୍ଵପ୍ନେର ଭେଲାୟ,
ବନେର ମଞ୍ଜୀର-ଧ୍ୱନି ଅବସନ୍ନ ହବେ ନିରାଳାୟ
ଆସ୍ତି-କ୍ଲାସ୍ତି-ଭରେ ॥

ତୋମାରେ କରିବେ.ବନ୍ଦୀ ନିତ୍ୟକାଳ ମୃତ୍ୟୁକା-ଶୂନ୍ୟଲେ
ଶକ୍ତି ଆଛେ କାର ?
ଇଚ୍ଛାୟ ବନ୍ଧନ ଲାଗେ, ସେ ବନ୍ଧନ ଇନ୍ଦ୍ରଜାଳ-ବଲେ
କରେ ଅଲକ୍ଷାର ।

ମେ ବନ୍ଧନ ଦୋଲରଙ୍ଗ୍ଜୁ, ସ୍ଵର୍ଗେ ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଦୋଲେ ଛନ୍ଦଭରେ,
ମେ ବନ୍ଧନ ଶ୍ରେତପଦ୍ମ, ବାଣୀର ମାନସ-ମରୋବରେ,
ମେ ବନ୍ଧନ ବୀଣାତନ୍ତ୍ର, ଶୁରେ ଶୁରେ ସଙ୍ଗୀତ-ନିର୍ବାରେ
ବର୍ଷିଛେ ବନ୍ଧାର ॥

ନନ୍ଦନେ ଆନନ୍ଦ ତୁମି, ଏଇ ମର୍ତ୍ତ୍ୟ, ହେ ମର୍ତ୍ତ୍ୟର ପ୍ରିୟ,
ନିତ୍ୟ ନାହି ହ'ଲେ !

ଶୁଦୂର ମାଧୁର୍ୟପାନେ ତବ ସ୍ପର୍ଶ, ଅନିର୍ବଚନୀୟ,
ଦ୍ୱାର ସଦି ଥୋଲେ,
କ୍ଷଣେ କ୍ଷଣେ ସେଥା ଆସି ନିଷ୍ଠକ ଦୀଡାବେ ବନ୍ଧୁଙ୍କରା,
ଲାଗିବେ ମନ୍ଦାର-ରେଣୁ ଶିରେ ତାର ଉର୍ଦ୍ଧ୍ଵ ହ'ତେ ଝରା,
ମାଟିର ବିଚ୍ଛେଦପାତ୍ର ସ୍ଵର୍ଗେର ଉଚ୍ଛ୍ଵାସ-ରସେ ଭରା
ରୁବେ ତାର କୋଲେ ॥

୫୮

ନୟାତ୍ର- ଶୁଭମଧ୍ୟାଳା

୩୫

ବନସ୍ତ୍ର-ଆବାହନ

ପାନ

ତୋମାର ଆସନ ପାତ୍ର କୋଥାର,
ହେ ଅତିଥି ?

ହେରେ ଗେଛେ ଶୁକ୍ଳନୋ ପାତ୍ରାର
କାନନ ବୀଥି ।

ଛିଲ ଫୁଟେ ମାଲତୀ ଫୁଲ, କୁଳ କଲି,
ଉତ୍ତର ବାର ଲୁଠ୍ କ'ରେ ତାମ ଗେଲ ଚଲି,
ହିମେ ବିବଶ ବନସ୍ତ୍ରି
ବିରଳ-ଗୀତି,
ହେ ଅତିଥି ॥

ଶୁର-ଭୋଲା ଏ ଧରାର ବୀଶୀ
ଲୁଟୋର ଭୁରେ,
ମର୍ମେ ତାହାର ତୋମାର ହାସି
ଦାଓ ନା ଛୁରେ ।

ମାତ୍ରେ ଆକାଶ ନବୀନ ରଙ୍ଗେର ତାନେ ତାନେ,
ପଳାଶ ବକୁଳ ବାକୁଳ ହବେ ଆଜାନେ,
ଜାଗିବେ ବନେର ମୁଖ ମନେ
ମଧୁର ଶୃତି,
ହେ ଅତିଥି ॥

୩୬

ନଟ୍ୟ- କୁର୍ମପଣ୍ଡଳା

ବନ୍ଦେର ବିଦ୍ୟାୟ

ମୁଖଥାନି କରୋ ମଲିନ ବିଧୁର
ସାବାର ବେଳା,

ଜାନି ଆମି ଜାନି ସେ ତବ ମଧୁର
ଛଲେର ଥେଳା ।

ଜାନିଗୋ, ବଞ୍ଚୁ, ଫିରେ ଆସିବାର ପଥେ
ଗୋପନ ଚିହ୍ନ ଏକେ ସାବେ ତବ ରଥେ,
ଜାନି ତୁମି ତାରେ ଭୁଲିବେ ନା କୋନମତେ,
ସାର ସାଥେ ତବ ହ'ଲ ଏକଦିନ
ମିଲନ-ମେଳା ॥

ଜାନି ଆମି ସବେ ଆଁଖିଙ୍କଳ ଭରେ,
ରସେର ସ୍ନାନେ
ମିଲନେର ବୀଜ ଅନ୍ଧୁର ଧରେ
ନବୀନ ପ୍ରାଣେ ।

ଥନେ ଥନେ ଏଇ ଚିର-ବିରହେର ଭାଗ,
ଥନେ ଥନେ ଏଇ ଭୟ-ରୋମାଙ୍କ ଦାନ,
ତୋମାର ପ୍ରଣୟେ ସତ୍ୟସୋହାଗେ
ମିଥ୍ୟା ହେଲା ॥

ମଟ୍ଟାତ୍ତ୍ଵ- ହୃଦୟପଂଚଳା

୫

ପ୍ରାର୍ଥନା

ଗାନ

ଜାନି ତୁମି ଫିରେ ଆସିବେ ଆବାର ଜାନି,
ତବୁ ମନେ ମନେ ପ୍ରବୋଧ ନାହିଁ ଯେ ମାନି ।

ବିଦ୍ୟାରୁ-ଲଗନେ ଧରିଯା ହୃଦୟାର
ତବୁ ସେ ତୋମାର ବଳି ବାରବାର
“ଫିରେ ଏସୋ, ଏସୋ ବକ୍ଷୁ ଆମାର”
ବାଞ୍ଚ-ବିଭଳ ବାଣୀ ॥

ଧାବାର ବେଳାର କିଛୁ ମୋରେ ଦିଲ୍ଲୋ ଦିଲ୍ଲୋ
ଗାନେର ଶୁରେତେ ତବ ଆଶ୍ଵାସ, ପ୍ରିୟ ।

ବନପଥେ ସବେ ସାବେ, ମେ କ୍ଷଣେର
ହୟ ତୋ ବା କିଛୁ ର'ବେ ଶୁରଣେ,
ତୁଳି ଲ'ବ ସେଇ ତବ ଚରଣେର
ଦଲିତ କୁମ୍ଭମଧାନି ॥

୫

ନେଟ୍‌ରାଜ— କୁର୍ମଭଣ୍ଡାଳା

ଅହେତୁକ

३८

মনে র'বে কি-না র'বে আমারে
নে আমার মনে নাই গো ।
কণে কণে আসি তব দুঃখারে
অকারণে পান গাই গো ।

ফাণুনের ফুল ধায় ভরিয়া
ফাণুনের অবসানে ।
কণিকের শুষ্ঠি দেয় ভরিয়া
আর কিছু নাহি জানে

ନଟ୍ୟାଭ୍ୟୁକ୍ତିପରମଣମାଳା

୩

ବିଲାପ

ଗାନ

ଚରଣ-ରେଥା ତବ

ସେ ପଥେ ଦିଲେ ଶେଷି

ଚିହ୍ନ ଆଜିଜି ତାରି

ଆପନି ଘୁଚାଲେ କି ?

ଅଶୋକ ରେଣୁଗୁଣି

ରାଙ୍ଗାଲୋ ସାର ଧୂଳି

ତାରେ ସେ ତୃଣତଳେ

ଆଜିକେ ଶୀନ ଦେଖି ?

ଫୁରାୟ ଫୁଲ ଫୋଟା,

ପାଥୀଓ ଗାନ ଭୋଲେ

ଦେଖିନ ବାୟୁ ସେଓ

ଉଦ୍‌ଦୀନୀ ସାର ଚଲେ ।

ତବୁ କି ଭରି ତାରେ

ଅମୃତ ଛିଳନାରେ ?

ଅରଣ ତାରୋ କି ଗୋ

ମରଣେ ସାବେ ଠେକି ?

୩୯

ମଟ୍ଟରାଜୁ କୁନ୍ତଲପଂଖାଳା

ମନେର ମାନୁଷ *

କତ ନା ଦିନେର ଦେଖା
କତ ନା କୁପେର ମାଖେ,
ସେ କାର ବିହନେ ଏକା
ମନ ଲାଗେ ନାହିଁ କାଜେ ।

କାର ନୟନେର ଚାଓୟା,
ପାଲେ ଦିଯେଛିଲ ହାଓୟା,
କାର ଅଧରେର ହାସି
ଆମାର ବୀଣାଯ ବାଜେ ॥

କତ ଫାଣୁନେର ଦିନେ,
ଚଲେଛିମୁ ପଥ ଚିନେ,
କତ ଶ୍ରାଵଣେର ରାତେ
ଲାଗେ ସ୍ଵପନେର ଛୋଡ଼୍ଯା ।

* ଏହି ଛପ ଗୋପନୀ ନହେ । ସତି-ବିଭାଗ—
କତ ନା ଦିନେର । ଦେଖା
କତ ନା କୁପେର । ମାଖେ ।
ସେ କାର ବିହନେ । ଏକା
ମନ ଲାଗେ ନାହିଁ । କାଜେ ।

ନଟ୍ୟାଭ୍ୟାସ-ପରମାଣୁମଳ୍ଯ

ଚାଓୟା-ପାଓୟା ନିଯେ ଖେଳା,
କେଟେଛିଲ କତ ବେଳା,
କଥନୋ ବା ପାଇ ପାଶେ
କଥନୋ ବା ଯାଯ ଖୋଓୟା ॥

ଶରତେ ଏସେହେ ଭୋରେ
ଫୁଲ-ସାଜି ହାତେ କ'ରେ,
ଶୀତେ ଗୋଧୁଲିର ବେଳା
ଜ୍ବାଲାଯେଛେ ଦୀପ-ଶିଖା,

କଥନୋ କରଣ ସୁରେ
ଗାନ ଗେଯେ ଗେଛେ ଦୂରେ,
ଯେନ କାନନେର ପଥେ
ରାଗିଣୀର ମରୀଚିକା ॥

ମେଇ ସବ ହାସି କୁନ୍ଦା,
ବାଧନ ଖୋଲା ଓ ବାଧା,
ଅନେକ ଦିନେର ମଧୁ,
ଅନେକ ଦିନେର ମାୟା,

ଆଜ ଏକ ହୟେ ତା'ରା,
ମୋରେ କରେ ମାତୋଯାରା,
ଏକ ବୀଣା-ରୂପ ଧରି
ଏକ ଗାନେ ଫେଲେ ଛାଯା ॥

ନୟାତ୍ମକ ହୃଦୟପଂଜୀଳ୍ୟ

୩୫

ନାନା ଠୀଇ ଛିଲ ନାନା,
ଆଜ ତା'ରେ ହ'ଲ ଜାନା,
ବାହିରେ ସେ ଦେଖା ଦିତ
ମନେର ମାନୁଷ ମମ ;

ଆଜ ନାଇ ଆଧାଆଧି,
ଭିତର ବାହିର ବାଧି
ଏକ ଦୋଲେତେଇ ଦୋଲେ
ମୋର ଅନ୍ତରତମ ॥

ଚଞ୍ଚଳ

ଓରେ ପ୍ରଜାପତି, ମାଯା ଦିଯେ କେ ଯେ
ପରଶ କରିଲ ତୋରେ !
ଅନ୍ତ-ରବିର ତୁଳିଥାନି ଚୂରି କ'ରେ ।

୩୬

ମଟ୍ଟୋଭ୍ରାନ୍ତ- ହୃଦୟପଂଜୀଲ୍ୟ

୫

ବାତାମେର ବୁକେ ସେ-ଚଢ଼ିଲେର ବାସା
ବନେ ବନେ ତୁହି ସହିମ୍ ତାହାରି ଭାଷା,
ଅପ୍ସରୀଦେର ଦୋଳ-ଖେଳା ଫୁଲ-ରେଣୁ
ପାଠୀଯ କେ ତୋର ଦୁଖାନି ପାଥୀଯ ଭ'ରେ ॥

ସେ ଶୁଣି ତାହାର କୀର୍ତ୍ତି-ନାଶାର ନେଶାଯ
ଚିକନ ରେଖାର ଲିଖନ ଶୁନ୍ୟ ମେଶାଯ,
ଶୁର ବଁଧେ ଆର ଶୁର ସେ ହାରାଯ ଭୁଲେ',
ଗାନ ଗେଯେ ଚଲେ ତୋଳା ରାଗିଣୀର କୁଲେ,
ତାର ହାରା ଶୁର ନାଚେର ହାଓୟାର ବେଗେ
ଡାନାତେ ତୋମାର କଥନ ପଡ଼େଛେ ଝ'ରେ ॥

୩

ନୟାଭ୍ରଂଶୁମହିଳା

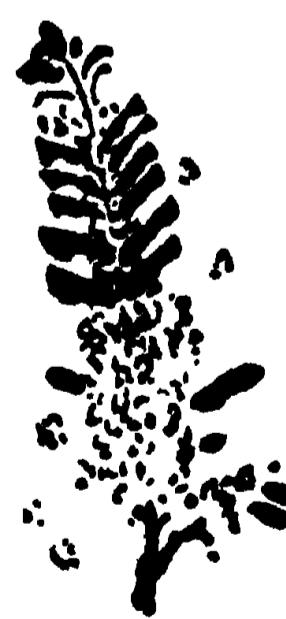
ଆଲୋକ-ରସେ ମାତାଳ ରାତେ
ଦୋଳେ ବାଜିଲ କା'ର ବେଣୁ ।
ଦୋଳେର ହାଉୟା ସହସା ମାତେ
ଛଡାଯ ଫୁଲ-ରେଣୁ ।

ଅମଳ-ରୁଚି ମେଘେର ଦଲେ
ଆନିଲ ଡାକି ଗଗନତଳେ,
ଉଦ୍ଦାସ ହୟେ ଓରା ଯେ ଚଲେ
ଶୂନ୍ୟ ଚରା ଧେନୁ ॥

ଦୋଳେର ନାଚେ ସେ ବୁଝି ଆଛେ
ଅମରାବତୀ ପୁରେ ?
ବାଜାଯ ବେଣୁ ବୁକେର କାହେ
ବାଜାଯ ବେଣୁ ଦୂରେ ।

ସରମ ଭୟ ସକଳି ତ୍ୟଜେ
ମାଧ୍ୟମୀ ତାଇ ଆସିଲ ସେଜେ,
ଶୁଦ୍ଧାଯ ଶୁଦ୍ଧ “ବାଜାଯ କେ ଯେ
ମଧୁର ମଧୁ ଶୁରେ !”

ଗଗନେ ଶୁନି ଏ କୌଏ କଥା,
କାନନେ କୌ ଯେ ଦେଖି !

ନଟ୍ୟାଭ୍ରତ-
ଶୁଦ୍ଧମଂଗଳ

୪୩

ଏକି ମିଲନ-ଚଞ୍ଚଳତା ?
 ବିରହ-ବାଧା ଏକି ?
 ଆଚଳ କାପେ ଧରାର ବୁକେ,
 କୀ ଜାନି ତାହା ସୁଖେ ନା ଦୁଖେ !
 ଧରିତେ ସା'ରେ ନା ପାରେ ତା'ରେ
 ସ୍ଵପନେ ଦେଖିଛେ କି ?
 ଲାଗିଲ ଦୋଲ ଜଲେ ପୁଲେ,
 ଜାଗିଲ ଦୋଲ ବନେ,
 ସୋହାଗିନୀର ହଦ୍ୟତଳେ
 ବିରହିନୀର ମନେ ।
 ମଧୁର ମୋରେ ବିଧୁର କରେ
 ସୁଦୁର ତାର ବେଣୁର ସ୍ଵରେ,
 ନିଖିଲ ହିଯା କିମେର ଡରେ
 ଦୁଲିଛେ ଅକାରଣେ ॥
 ଆନୋ ଗୋ ଆନୋ ଭରିଯା ଡାଲି
 କରବୀମାଳା ଲ'ଯେ,
 ଆନୋ ଗୋ ଆନୋ ସାଜାଯେ ଥାଲି
 କୋମଳ କିଶଳଯେ ।
 ଏସୋ ଗୋ ପୀତ ବସନେ ସାଜି',
 କୋଲେତେ ବୀଣା ଉଠୁକୁ ବାଜି',
 ଧ୍ୟାନେତେ ଆର ଗାନେତେ ଆଜି
 ସାମନୀ ସାକ୍ଷ ବ'ଯେ ॥

୫୩

ମଟ୍ଟରାତ୍ର— ବୁନ୍ଦୁରଧିଗ୍ନାଲା

୩୫

ଏସୋ ଗୋ ଏସୋ ଦୋଳ-ବିଲାସୀ
 ବାଣୀତେ ମୋର ଦୋଲୋ ।
 ଛନ୍ଦେ ମୋର ଚକିତେ ଆସି
 ମାତିଯେ ତାରେ ତୋଲୋ ।
 ଅନେକ ଦିନ ବୁକେର କାହେ
 ରସେର ଶ୍ରୋତ ଥମକି ଆହେ,
 ନାଚିବେ ଆଜି ତୋମାର ନାଚେ
 ସମୟ ତାରି ହୋଲୋ ॥
 କିଶୋର, ଆଜି ତୋମାର ଦ୍ୱାରେ
 ପରାଣ ମମ ଜାଗେ ।
 ନବୀନ କବେ କରିବେ ତାରେ
 ରଙ୍ଗୀନ ତବ ରାଗେ ?
 ଭାବନାଗୁଲି ବଁଧନ ଖୋଲା
 ରଚିଯା ଦିବେ ତୋମାର ଦୋଲା,
 ଦାଡ଼ିଯୋ ଆସି, ହେ-ଭାବେ-ଭୋଲା,
 ଆମାର ଅଁଖ-ଆଗେ ॥

ନେଟ୍‌ରୁଷ— ରୂପମଳୀଲା

۲۹۳

শেষের রং

गान

যাবার আগে ধাওগো আমায়
জাগিয়ে দিয়ে,
রক্তে তোমার চরণ-দোলা
লাগিয়ে দিয়ে।

ଅଁଧାର ନିଣାର ବକ୍ଷେ ସେମନ ତାରା ଜାଗେ,
ପାଷାଣ ଗୁହାର କକ୍ଷେ ନିଧିର ଧାରା ଜାଗେ,
ମେଘର ବୁକେ ସେମନ ମେଘର ମଞ୍ଜ ଜାଗେ,
ବିଶ-ନାଚେର କେନ୍ଦ୍ରେ ସେମନ ଛନ୍ଦ ଜାଗେ,
ତେମନି ଆମାଯ ଦୋଳ ଦିଯେ ଧାଓ
ଧାବାର ପଥେ ଆଗିଯେ ଦିଯେ,
କାନ୍ଦନ-ବୀଧନ ଭାଗିଯେ ଦିଯେ ॥

三

ନଟୀଆଜ୍ଞା କୁର୍ମପଣ୍ଡିତା

ଶେଷ ମଧୁ

ବସନ୍ତବାୟ ସମ୍ମାସୀ ଯାୟ
ଚୈତ୍ର-ଫସଲେର ଶୂନ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରେ,
ମୌମାଛିଦେର ଡାକିଯେ ଜାଗାୟ
ବିଦାୟ ନିଯେ ଯେତେ ଯେତେ :—

ଆୟରେ, ଓରେ ମୌମାଛି, ଆୟ,
ଚୈତ୍ର ଯେ ଯାୟ ପତ୍ର ବରା,
ଗାଛେର ତଳାୟ ଆଁଚଳ ବିଛାୟ
କ୍ଲାନ୍ତି-ଅଲସ ବଶୁଙ୍କରା ॥

ସଜ୍ଜନେ ଝୁଲାୟ ଫୁଲେର ବେଣୀ,
ଆମେର ମୁକୁଲ ସବ ବରେନି,
କୁଞ୍ଜପଥେର ପ୍ରାନ୍ତଧାରେ
ଆକଳ୍ପନ ରଯ ଆସନ ପେତେ ।

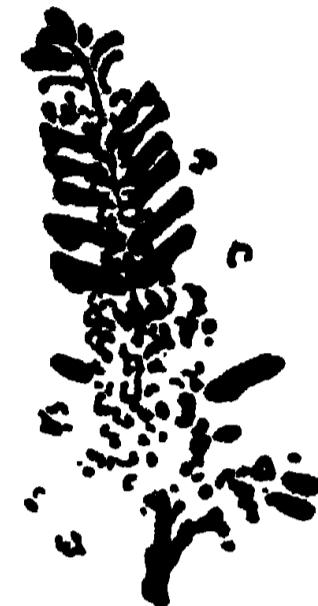
ଆୟରେ, ତୋରା ମୌମାଛି, ଆୟ
ଆସିବେ କଥନ ଶୁକ୍ଳନୋ ଥରା,
ପ୍ରେତେର ନାଚନ ନାଚିବେ ତଥନ
ରିତ୍ତ ନିଶାୟ ଶୀର୍ଣ୍ଣ ଜରା ॥

ନୟା-ଆ- ହୁର୍ମହିଲା

୧୯

ଦକ୍ଷିଣବାୟ କାନନ ଶାଖାୟ
 ମିଳନ-ଶେଷେର ବାଜାୟ ବେଣୁ;
 ମାଥିଯେ ନେ ଆଜ ପାଖାୟ ପାଖାୟ
 ଅମରଣତରା ଗନ୍ଧ-ରେଣୁ ।
 କାଳ ସେ-କୁମ୍ଭ ପଡ଼ିବେ କ'ରେ
 ତାଦେର କାଛେ ନିସ୍ ଗୋ ଭ'ରେ
 ଓହି ବଚରେର ଶେଷେର ମଧୁ
 ଏହି ବଚରେର ମୌଚାକେତେ ।

ନୂତନ ଦିନେର ମୌମାଛି, ଆୟ,
 ନାଇରେ ଦେରି, କରିସ୍ ହରା,
 ଚରମ ଦାନେ ଏହିରେ ସାଜାୟ
 ବିଦାୟ ଦିନେର ଦାନେର ଭରା ॥

ଚତ୍ରମାସେର ହାତ୍ୟାୟ କାପା
 ଦୋଳନ-ଚାପାର କୁଡ଼ିଖାନି
 ପ୍ରଲୟ-ଦାହେର ରୌଜ୍ଞତାପେ
 ବୈଶାଖେ ଆଜ ଫୁଟ୍ଟିବେ, ଜାନି ।

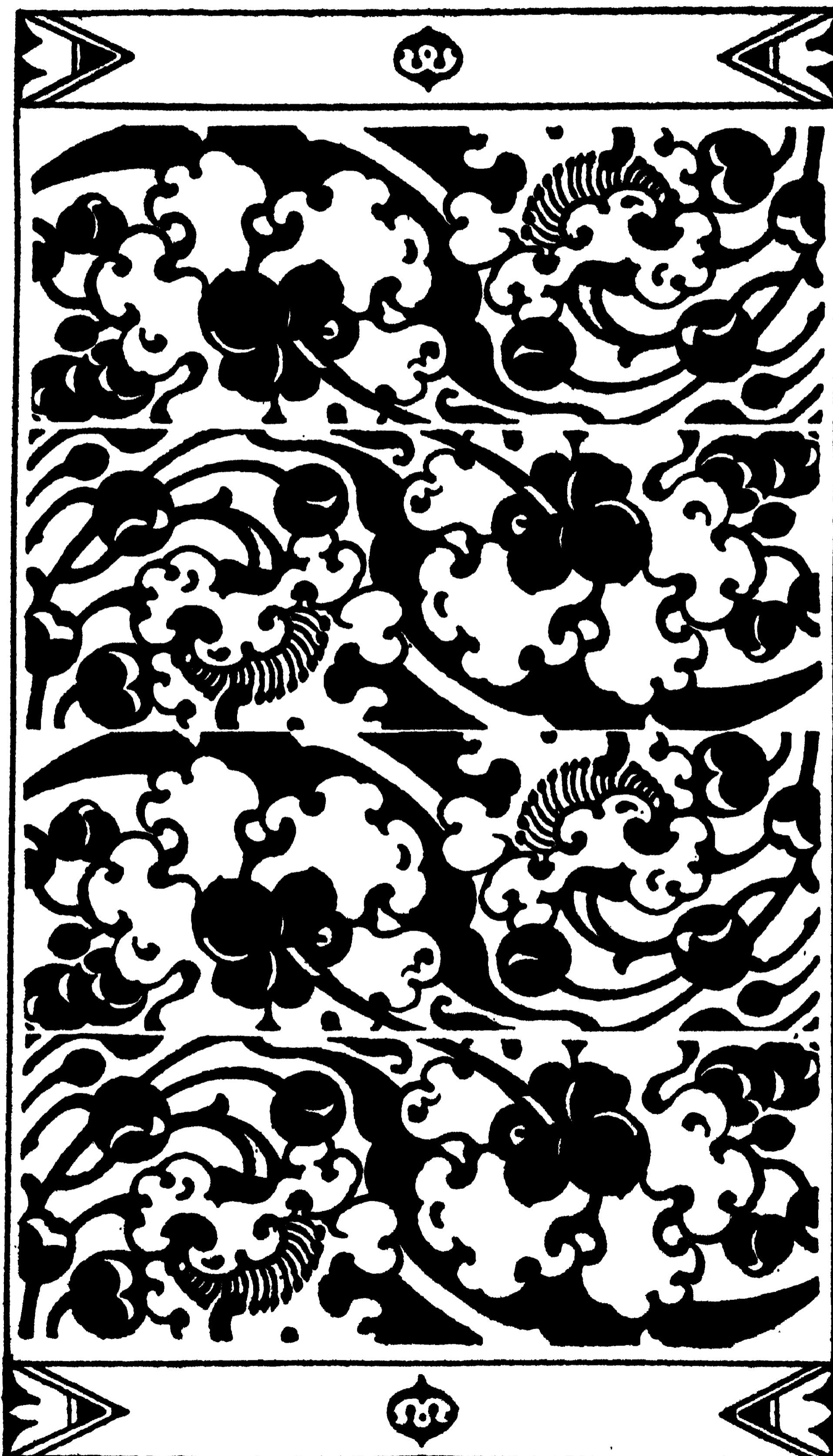
ଯା-କିଛୁ ତାର ଆଜେ ଦେବାର
 ଶେଷ କ'ରେ ସବ ନିବି ଏବାର,
 ଯାବାର ବେଳାୟ ଯାକ୍ ଚଲେ ଯାକ୍
 ବିଲିଯେ ଦେବାର ନେଶାୟ ମେତେ ।

ଆୟରେ, ଓରେ ମୌମାଛି, ଆୟ,
 ଆୟରେ ଗୋପନ ମଧୁହରା,
 ପରମ ଦେଓଯା ଦିତେ ସେ ଚାଯ
 ଏ ମରଣେର ସ୍ଵୟମ୍ଭରା ॥

୨୩

ନଟ୍ରୋତ୍ତମା
ହୃଦୟମଧ୍ୟଳା

ନ୍ଟ ରାଜ ଖତ୍ର ରଦ ଶାଳା

ଲିପିଚିତ୍ର । ଉଦ୍‌ଧନ : କ୍ଷେତ୍ର ୨-୩

ଶିରୋମାସ-ଶୃଣୀ

ଅହେତୁକ	...	୫୫
ଆବାଢ	...	୨୪
ଆସନ୍ନ ଶୀତ	...	୪୦
ଉଦ୍‌ଧନ	...	୭
ଚଞ୍ଚଳ	...	୫୮
ଦୀପାଲି	...	୩୮
ଦୋଳ	...	୬୦
ନୃତ୍ୟ	...	୧୦
ପ୍ରତ୍ୟାଶା	...	୨୩
ପ୍ରାର୍ଥନା	...	୫୩
ବସନ୍ତ	...	୪୮
ବସନ୍ତ-ଆବାହନ	...	୫୧
ବସନ୍ତେର ବିଦ୍ୟାଯ	...	୫୨
ବିଲାପ	...	୫୫
ବୈଶାଖ	...	୧୬
ବୈଶାଖ-ଆବାହନ	...	୧୮
ବ୍ୟଙ୍ଗନା	...	୧୯
ମନେର ମାଲ୍ଲୟ	...	୫୬
ମାଧୁରୀର ଧ୍ୟାନ	...	୨୧
ମୁକ୍ତି-ତ୍ୱ	...	୧୩
ଲୀଲା	...	୨୮
ଶର୍ଵ	...	୩୨
ଶରତେର ଧ୍ୟାନ	...	୩୪
ଶରତେର ବିଦ୍ୟାଯ	...	୩୫

শান্তি	...	৩০
শীত	...	৪১
শীতের বিদ্যায়	...	৪৩
শেষ মধু	...	৬৪
শেষ মিনতি	...	৩১
শেষের রং	...	৬৩
আবণ-বিদ্যায়	...	২৯
স্তব	...	৪৬
হেমন্ত	...	৩৬

প্রথম ছন্দের সূচী

আলোক-রসে মাতাল রাতে	...	৬০
আলোর অমল কমলখানি	...	৩৪
এসো, এসো, এসো, হে বৈশাখ	...	১৮
ওগো শীত, ওগো শুভ, হে তীব্র নির্ধম	...	৪১
ওগো সন্ধ্যাসী, কি গান ঘনালো। মনে	...	২৪
ওরে প্রজাপতি, মাঝা দিয়ে কে যে	...	৫৮
কত না দিনের দেখা	...	৫৬
কেন পাহু এ চফ্লতা	...	৩১
গগনে গগনে আপনার মনে	...	২৮
চরণ-রেখা তব	...	৫৫
জানি তুমি ফিরে আসিবে আবার জানি	...	৫৩
তপের তাপের বাঁধন কাটুকৃ	...	২৩
তুঙ্গ তোমার ধবল-শৃঙ্গ-শিরে	...	৪৩
তোমার আসন পাত্ৰ কোথায়	...	৫১
ধ্যান-নিয়ম নীরব নম্ব	...	১৬
ধৰনিল গগনে আকাশ-বাণীর বীণ,	...	৩২
নৃত্যের তালে তালে, নটরাজ	...	১০
পাগল আজি আগল খোলে	...	৩০
বসন্তবায় সন্ধ্যাসী ধায়	...	৬৪
মধ্যদিনে যবে গান	...	২১
মনে র'বে কি না র'বে আমারে	...	৫৪
মন্দিরার মন্দির তব বক্ষে আজি বাজে, নটরাজ	...	৭
মুক্তি-তত্ত্ব শুন্তে ফিরিস্	...	১৩
মুখখানি করো মলিন বিধুর	...	৫২
ষায়রে শ্রাবণ-কবি রস-বর্ষা ক্ষান্ত করি তা'র	...	২৯
রাঙ্গিয়ে দিয়ে যাওগো এবার	...	৬৩

শিউলি ফুল, শিউলি ফুল	...	৩৫
শীতের বনে কোন্ সে কঠিন	...	৪০
গুণিতে কি পাস	...	১৯
হিমের রাতে ঝি গগনের	...	৩৮
হে বসন্ত, হে শুন্দর, ধরণীর ধ্যান-ভরা ধন	...	৪৮
হে সন্ধ্যাসী	...	৪৬
হে হেমন্ত-লক্ষ্মী, তব চঙ্ক কেন রূক্ষ চুলে ঢাকা	...	৩৬

ମଟରାଙ୍ଗ ଶକ୍ତୁରଙ୍ଗଶାଳା, ‘ବିଚିତ୍ରା’ ମାସିକ ପତ୍ରେର ପ୍ରଥମ ସଂଖ୍ୟାୟ
(ଆବାଢ଼ ୧୩୩୯) ପ୍ରଥମ-ପ୍ରକାଶ-କାଲେ ଶିଳ୍ପାଚାର୍ଯ୍ୟ ନନ୍ଦଲାଲ ବନ୍ଦର ଅଜପ୍ର
ଚିତ୍ରଭୂଷଣେ ବିଭୂଷିତ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହି ତାହାର ପୁନର୍ମୁଦ୍ରଣ ।

‘ମଟରାଙ୍ଗ’ ବିଭୂଷଣବର୍ଜିତ, ପରିବର୍ତ୍ତିତ, ପରିବର୍ଧିତ ଆକାରେ ୧୩୩୮
ଆଖିନେର ବନବାଣୀ କାବ୍ୟେ ସଂଗ୍ରଥିତ । ପ୍ରଚଲିତ ବନବାଣୀ ଏହେ ଏବଂ
ଅଷ୍ଟାଦଶ-ଥାଓ ରବୀନ୍ଦ୍ର-ରଚନାବଳୀତେ ପ୍ରକାଶିତ ପ୍ରତିକରିତ ଦୃଷ୍ଟିବ୍ୟ ।

© বিশ্বভারতী ১৯৭৪

প্রকাশক রঞ্জিত রায়
বিশ্বভারতী প্রশ্নবিভাগ
১০ প্রিটোরিয়া স্ট্রীট। কলিকাতা ১৬

মুদ্রক শ্রীসূর্যনারায়ণ ভট্টাচার্য
তাপসী প্রেস। ৩০ বিধান সরণী। কলিকাতা ৬